

Rapport Nr. 0232

Archeologienota

Heist-op-den-Berg, Heerweg
Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Heist-op-den-Berg, Heerweg: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Jeroen Verrijckt en Jeroen Vermeersch

Erkende archeoloog

2015/00053

Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2019-495

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2019L258

Plaats en datum

Beerse, 3 januari 2020

© J. Verrijckt bvba. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming.

Inhoud

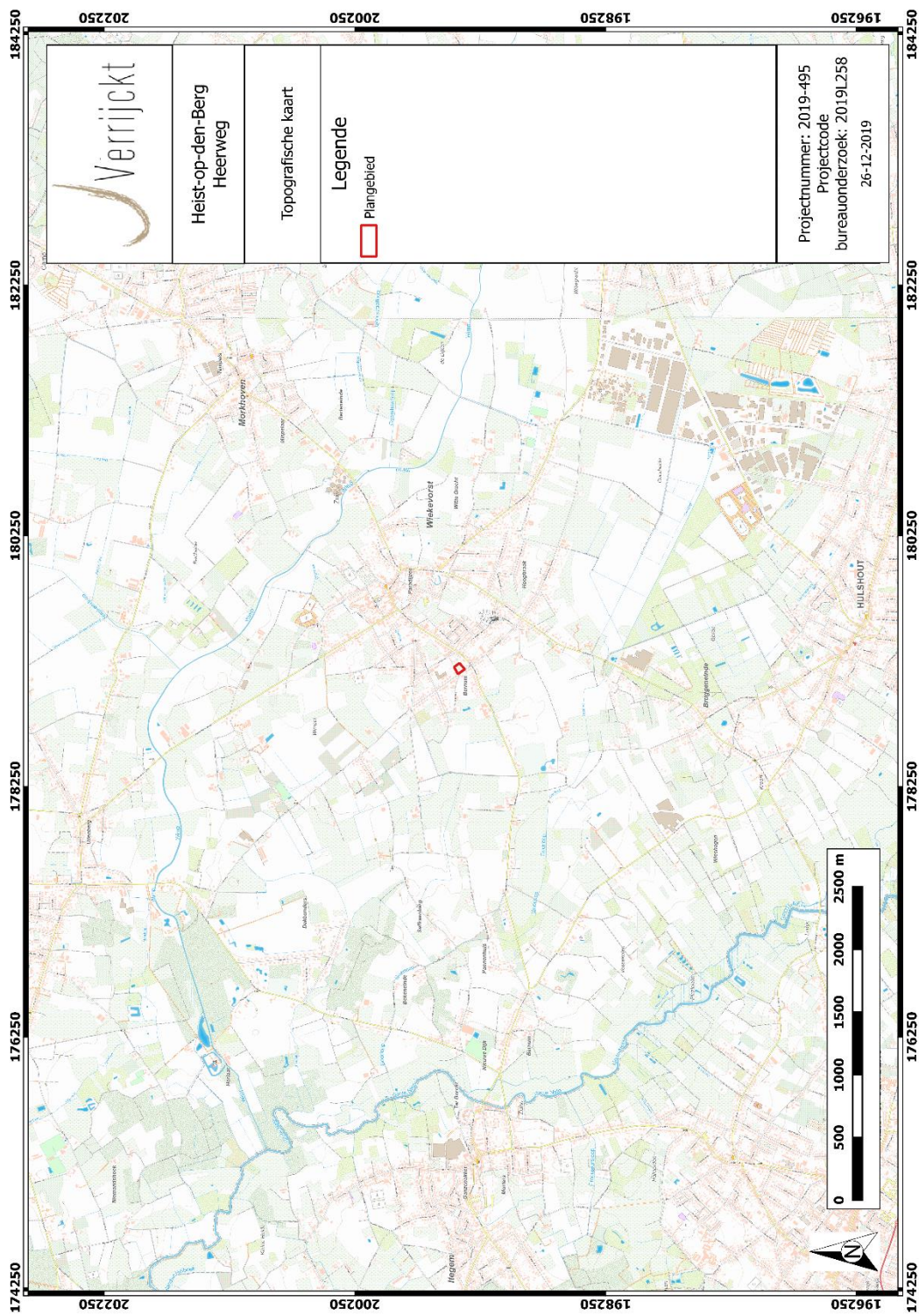
1	Bureauonderzoek.....	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Onderzoeksopdracht	4
1.1.3	Juridisch kader.....	4
1.1.4	Randvoorwaarden	5
1.2	Werkwijze en strategie.....	5
1.3	Aanleiding	6
	Huidige situatie en gekende verstoringen	6
	Geplande werken en bodemingrepen	6
1.4	Assessmentrapport.....	12
1.4.1	Topografische situering	12
1.4.2	Landschappelijke en hydrografische situering	12
1.4.3	Geologische situering	15
1.4.4	Bodemkundige situering	16
1.4.5	Historische bronnen	22
1.4.6	Cartografische bronnen	23
1.4.7	Archeologisch bronnen	32
1.5	Besluit.....	39
1.5.1	Beantwoording onderzoeksvragen	39
1.5.2	Archeologische verwachting	40
1.5.3	Potentieel op kennisvermeerdering.....	41
1.5.4	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	41
1.5.5	Samenvatting	43
2	Lijst met figuren	45
3	Lijst met tabellen.....	45
4	Plannenlijst	45
5	Bibliografie	49
6	Bijlagen.....	50

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

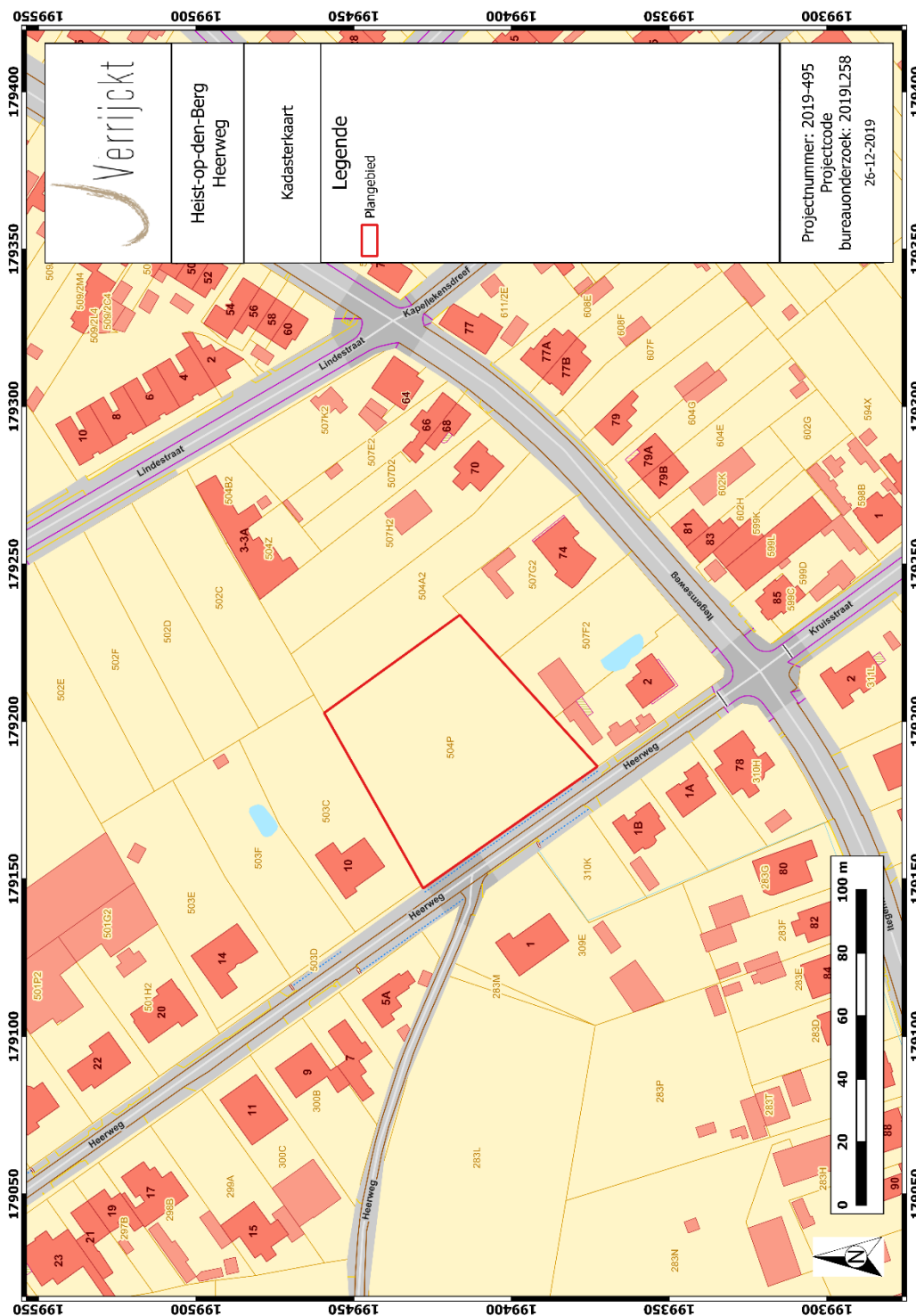
1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode J. Verrijckt		2019-495
Projectcode Onroerend Erfgoed		2019L258
locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Heist-op-den-Berg
	Deelgemeente	Wiekevorst
	Straat	Heerweg
Kadastrale gegevens	Gemeente	Heist-op-den-Berg
	Afdeling	5
	Secie	A
	Percelen	504P
Coördinaten	Noord	X: 179.202 Y: 199.459
	West	X: 179.146 Y: 199.427
	Zuid	X: 179.185 Y: 199.372
	Oost	X: 179.233 Y: 199.416
Oppervlakte plangebied		3.936 m ²
Oppervlakte bodemingreep		3.936 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart¹

¹ AGIV 2019a

Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)²

² AGIV 2019d

1.1.2 *Onderzoeksopdracht*

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de verkaveling aan de Heirweg in Wiekevorst, gemeente Heist-op-den-Berg. Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014.

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeert. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermt of onderzocht dienen te worden, of wordt het plangebied vrijgegeven. Dit advies is bindend van zodra de archeologienota is goedgekeurd door Onroerend Erfgoed.

Om een gedegen advies op te stellen dienen minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.1.3 *Juridisch kader*

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek. Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch

potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag gevoegd te worden. Van zodra de archeologienota bekrachtigd is, is deze bindend.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gerealiseerd. Hierbij bedraagt de totale oppervlakte van het plangebied 3.936 m² en bedraagt de toekomstige bodemingreep 3.936 m². Het plangebied is niet gelegen in een beschermde archeologische site of gebied waar geen archeologische waarden te verwachten zijn.³

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 3.000m² of meer én de ingreep in de bodem is minstens 1000 m². Hierdoor dient, volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologienota te worden toegevoegd aan de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

1.1.4 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2 Werkwijze en strategie

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeert. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermt of onderzocht dienen te worden, of wordt het plangebied vrijgegeven.

Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen van de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen creëren van de fysisch-geografische situatie en landschappelijke ligging, is er beroep gedaan op de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen.

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

Vervolgens wordt een historische en archeologische analyse van het plangebied uitgevoerd. Hierbij wordt zowel archeologische als historische vakliteratuur en het beschikbare historische en archeologische kaartmateriaal geraadpleegd. Dit historische kaart materiaal kan een beeld geven van de evolutie van het landgebruik in en in de omgeving van het plangebied. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁴

Volgend archeologisch en historisch kaartmateriaal werd geconsulteerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaart uit 1964-65

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Aanleiding

Huidige situatie en gekende verstoringen

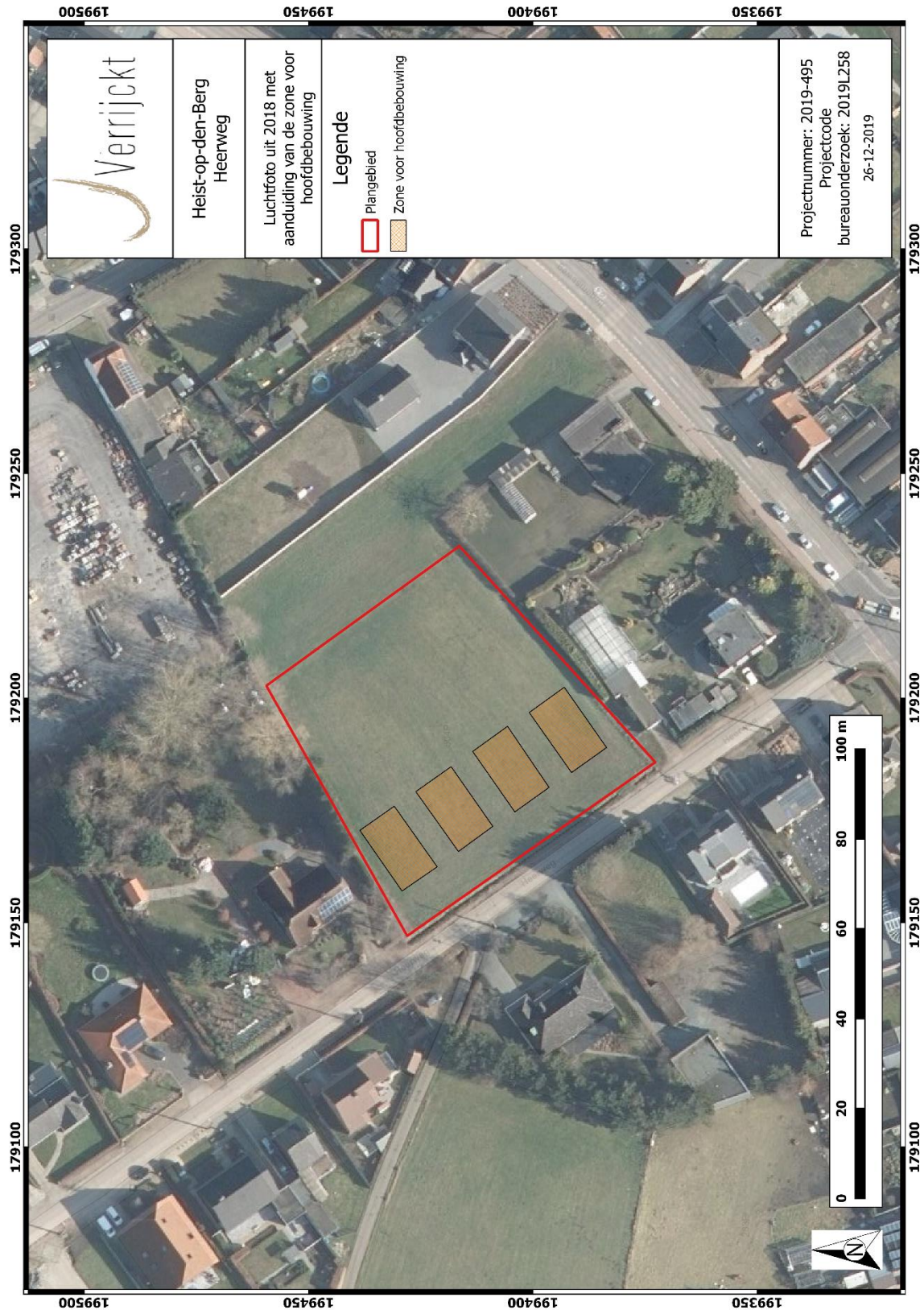
Het plangebied is gelegen aan de Heerweg te Wiekevorst, gemeente Heist-op-den-Berg, tussen huisnummers 2 en 10 en bestaat thans volledig uit grasland (Figuur 1 t/m Figuur 3). Er is geen bebouwing aanwezig. Ook in de recente geschiedenis is er geen bebouwing geweest op het plangebied. Wat (mogelijke) verstoringen in het verdere verleden aangaat zal dit verder in deze nota besproken worden. De nabijgelegen percelen zijn doorgaans bebouwd met open bebouwing. De omgeving heeft wel een landelijk karakter getuigen de verschillende weiden en akkers maar het plangebied zelf is aangeduid als woongebied.

Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant het terrein te verkavelen in vier loten. Het plangebied heeft thans een oppervlakte van 3.936 m². De verschillende loten zullen een oppervlakte hebben tussen 938 m² en 995 m². Aan de straatzijde wordt nog een strook voorzien buiten de vier nieuwe loten (strook A in geel op Figuur 4). Het gaat om grond gelegen binnen de ontworpen rooilijn. Die zone zal een oppervlakte hebben van 70 m².

⁴ CARTESIUS 2019

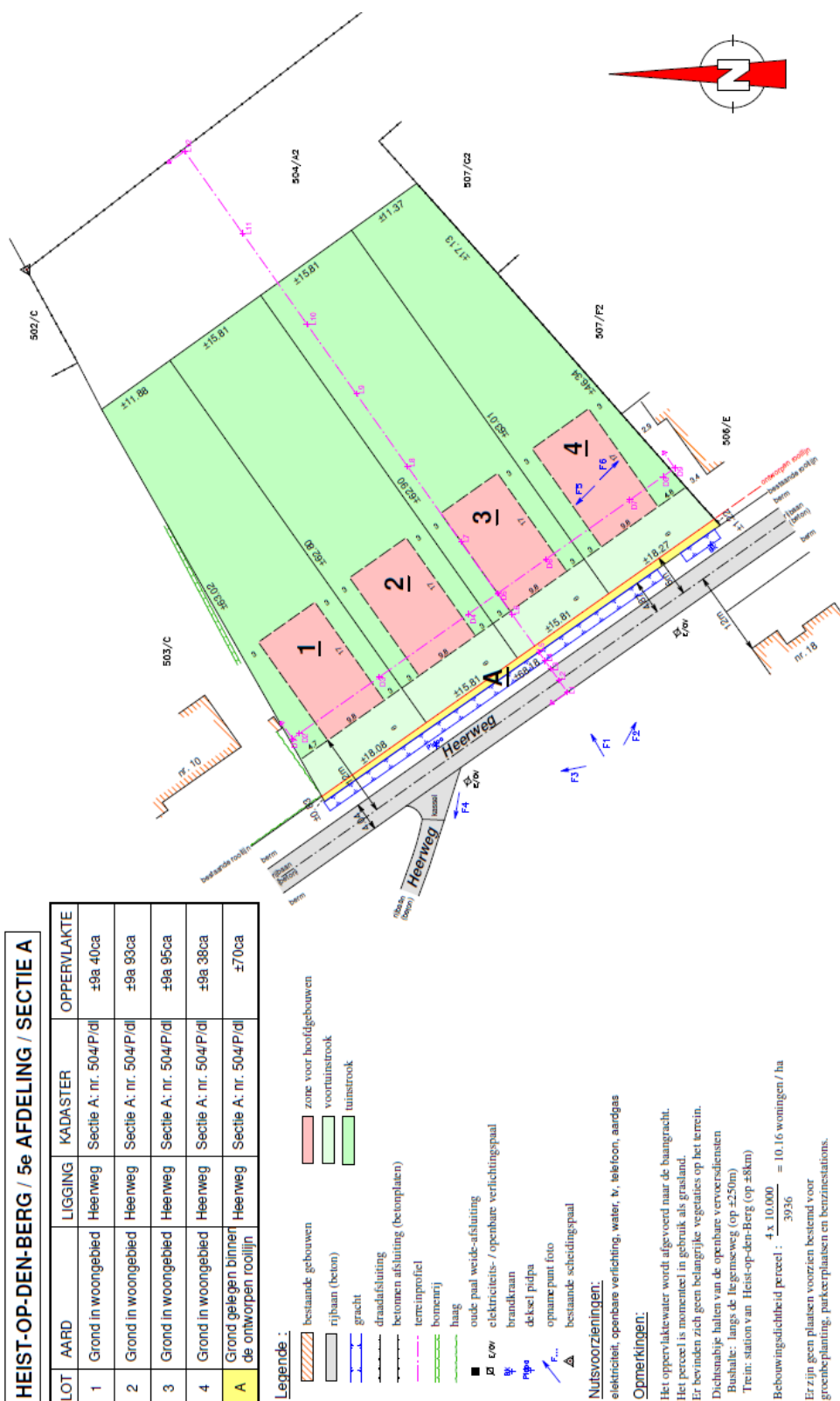
Wat de toekomstige bebouwing betreft is nog geen verdere informatie bekend. Het is bijgevolg nog onduidelijk of en hoe een kelder, kruipkelder, vloerplaat en verhardingen worden aangelegd. In dit assessment wordt dan ook uit gegaan van een potentiële volledige verstering van het plangebied.

Figuur 3: Luchtfoto uit 2018 met weergave van toekomstige bebouwing⁵ op orthofoto⁶

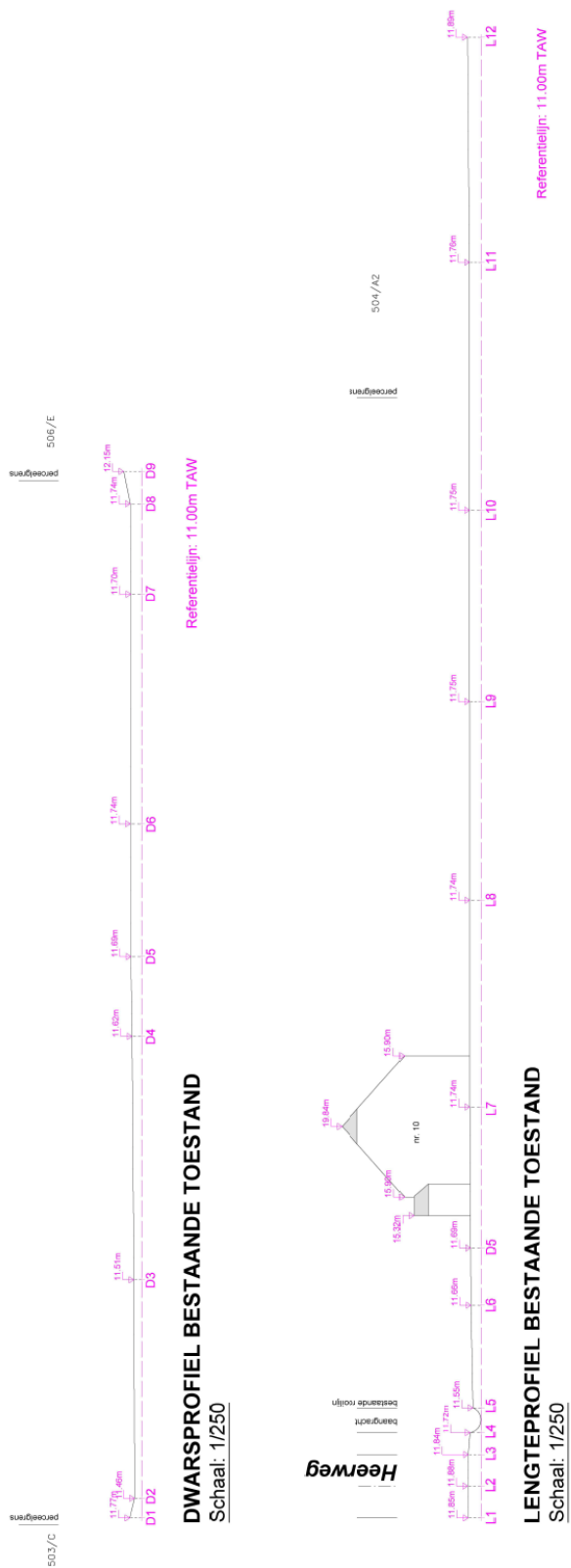
⁵ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁶ AGIV 2019e

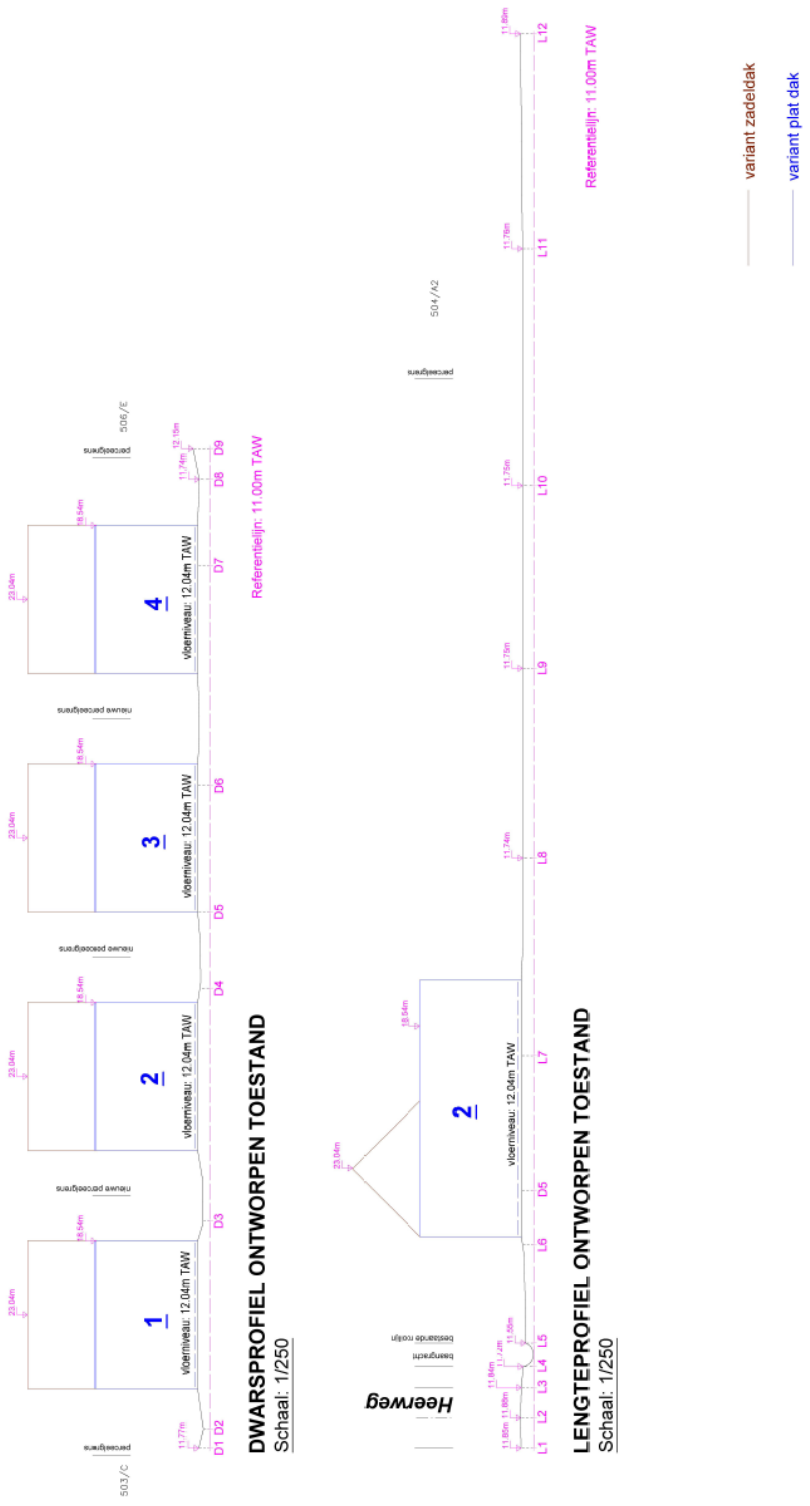
Figuur 4: Plan met weergave van toekomstige inplanting⁷

⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 5: Plan met weergave van de bestaande profielen⁸

⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

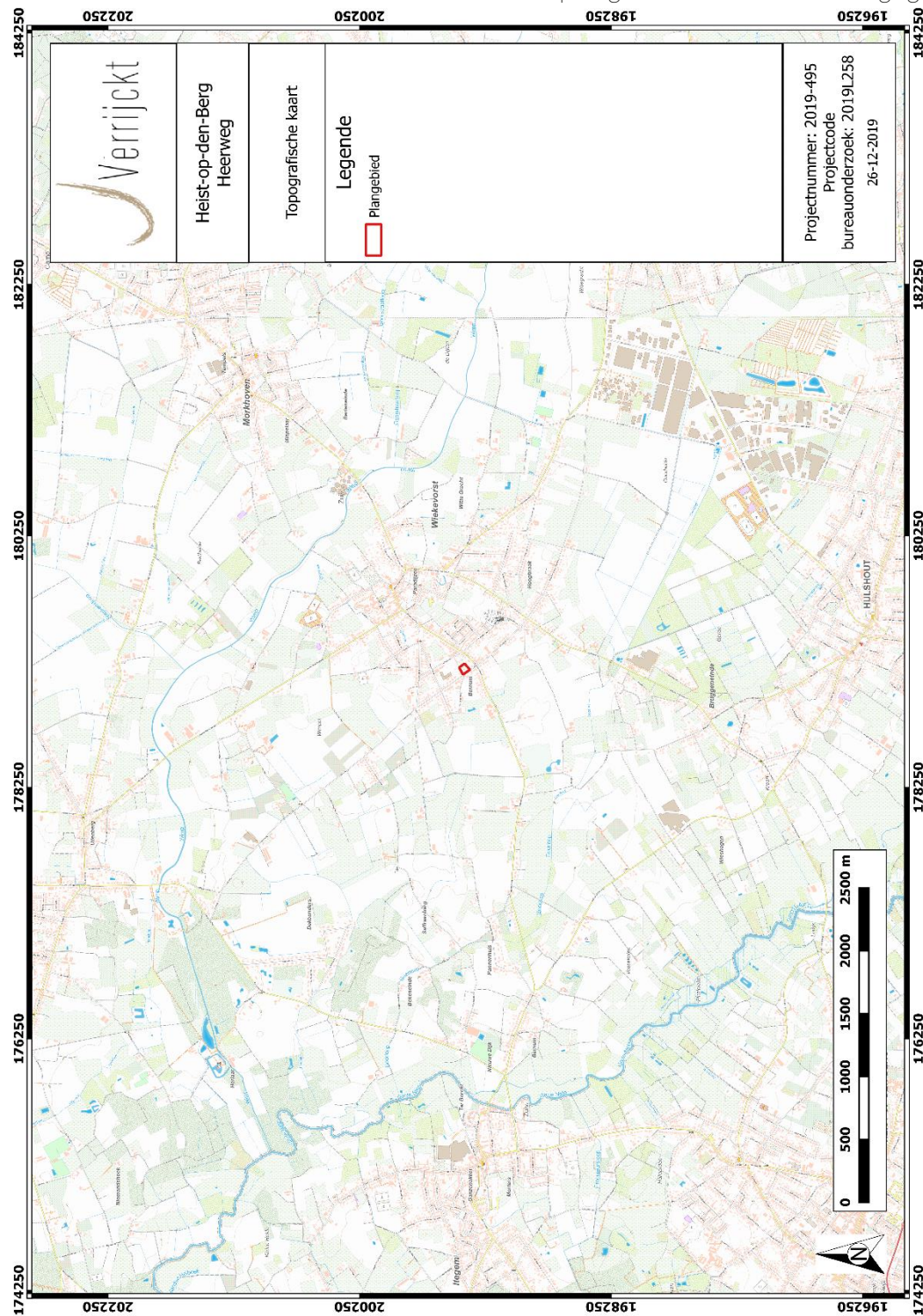
Figuur 6: Plan met weergave van de toekomstige profielen⁹

⁹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.4 Assessmentrapport

1.4.1 Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op

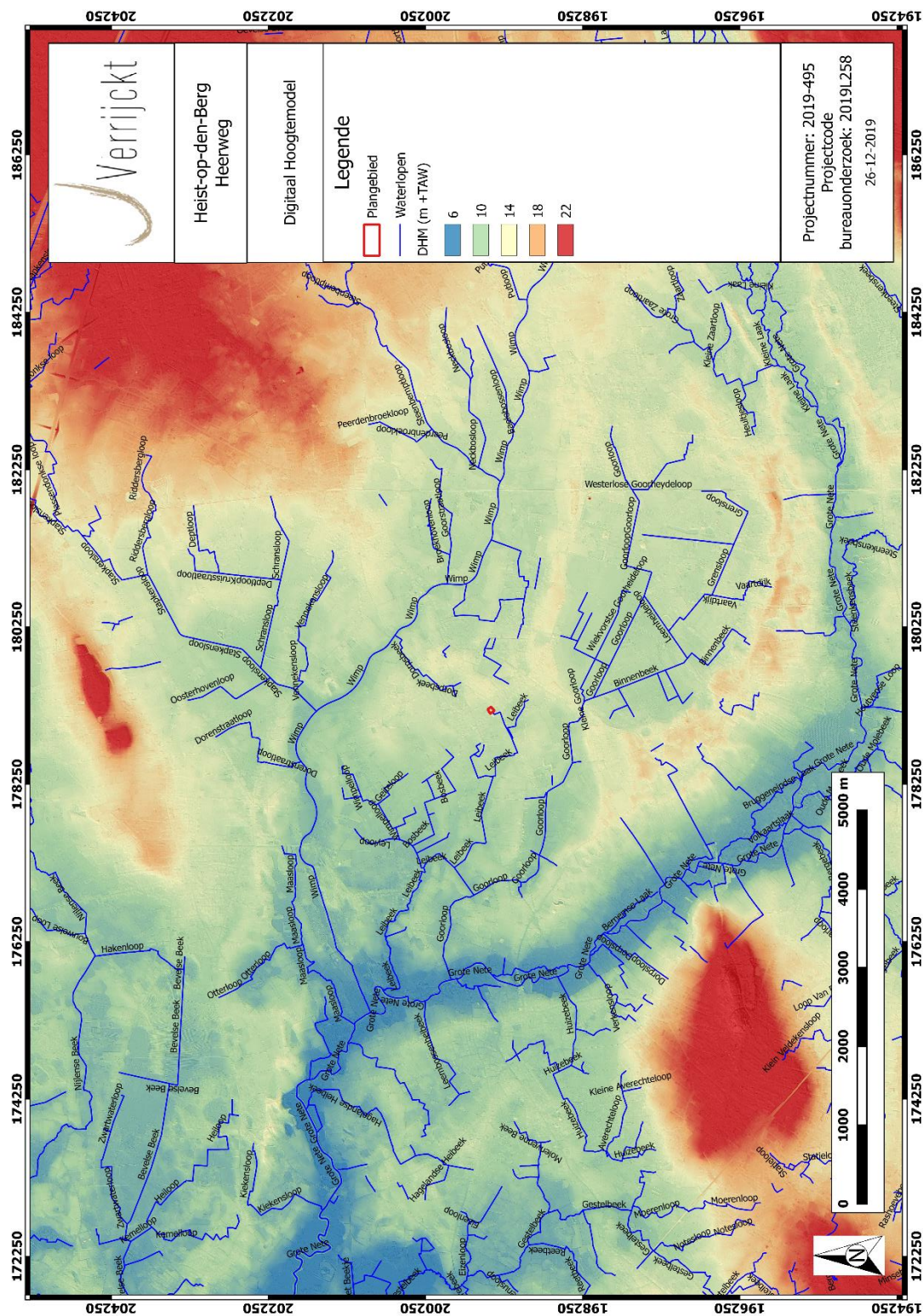
Figuur 1: Plangebied op topografische kaart. Geomorfologisch behoort de regio tot de depressie van de *Schijns-Nete* en is een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Twee duidelijke zuidwest-noordoost gerichte reliëfseenheden doorbreken deze vlakte. Ten noordoosten van het plangebied is er de Rug van Geel en ten zuidwesten de Heistse Berg waar toppen boven de 30 m +TAW bereikt worden.

Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 11,5 m +TAW. In het noordwesten ligt het terrein iets lager (11,40 m +TAW). Van daaruit loopt het licht op tot 11,75 m +TAW in het zuidoosten.

1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering

Het plangebied is geografisch gezien gelegen in het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België.

De hydrografie van het gebied wordt gedomineerd door de Grote Nete. De belangrijkste bijrivier nabij het plangebied is de Leibeek die 3,7 km ten westen van het plangebied in de Grote Nete uitmondt, op 1,5 km ten noorden van Itegem. Deze beek ontspringt aan de overzijde van de straat van het plangebied. Op 500m ten noorden ontspringt ook de Dorpsbeek in het centrum van Wiekevorst. Deze waterloopt vloeit naar het noorden waar op 1,5 km ten noorden van het plangebied in de Wimp uitmondt.

Figuur 7: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁰

¹⁰ AGIV 2019b

Figuur 8: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM¹¹

¹¹ AGIV 2019b

1.4.3 Geologische situering

Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het projectgebied bestaat uit afzettingen van de Formatie van Diest. Deze afzettingen bestaan uit groen tot bruin zand, zijn heterogeen en bestaan uit meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken, kleirijke horizonten, schuine gelaagdheid, glauconietrijk, micarrijke horizonten (zie Figuur 9). Op basis van de geologische gegevens zitten deze afzettingen op ca. 10 m +TAW en bijgevolg dicht onder het oppervlak van het plangebied dat gelegen is op ca. 11,5 m +TAW. Op 180 m ten noordoosten van het plangebied werd een geologische boring geplaatst (Boring b264) die aangaf dat het quartaire pakket een dikte heeft van 4m waaronder, op ca. 8 m +TAW, de top van het tertiair gelegen is. Het plangebied ligt dicht bij de isohypse van 10 m +TAW waardoor het plangebied vermoedelijk een dunnere quartaire afdekking heeft.¹²

Quartair 1/200.000

De dikte van het quartair pakket -en dus de top van het tertiaire pakket- bedraagt ter hoogte van het plangebied zoals eerder vermeld een dikte van minder dan 4 meter. Dit pakket bestaat uit eolische zandige/lemige afzettingen uit het weichseliaan (laat-pleistoceen) (Figuur 10). Mogelijk is er ook sprake van hellingsafzettingen uit het Quartair maar de landschappelijke en bodemkundige info (zie ook verder) wijzen daar echter niet op (Figuur 7 en Figuur 13). Ter hoogte van de Wimp op 1300 m ten noordoosten en de Grote Nete ten zuidwesten zijn ook alluviale sedimenten afgezet die dateren in het holoceen/tardiglaciaal, mogelijk ook in het weichseliaan. Dit geldt ook voor de benedenloop van de Leibeek.¹³

Quartair 1/50.000

Het plangebied is gekarteerd als profieltype 21 wat betekent dat de sedimenten gekarteerd zijn als de Formatie van Wildert. Het overgrote deel van de regio wordt overdekt door de Formatie van Wildert, met uitzondering van de valleien waar het Wildert dekzand vaak is geërodeerd. Het bedekt alluvium wordt voornamelijk aangetroffen in de valleien van de Nete, de Kleine Nete en de Grote Nete in de omgeving van Geel.

De Formatie van Wildert werd afgezet in het pleni-weichseliaan of Brabantiaan en bestaat uit eolisch zwaklemig, kwartshoudend zand dat sporadisch grindhoudend is. De dikte van dit pakket varieert doorgaans tussen 1 en 4 m.¹⁴

¹² Geopunt 2019.

¹³ Gullentops et al. 2006.

¹⁴ Gullentops et al. 2006.

1.4.4 Bodemkundige situering

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als volgt:

Sdg, matig natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont:

De drie Podzolseries (Sdf, Sdg en Sdh) hebben de drainagekenmerken gemeen en vertonen roestverschijnselen vanaf 40-60 cm. Bij Sdg is de Podzol B samengesteld uit een zwartbruin Bh1 en een (rood)bruine Bh2; hij reikt tot een diepte van 80 cm indien geen afwijkende lagen op geringe diepte voorkomen. In alle gevallen gaat de Podzol B rechtstreeks over tot een gegleyficeerd Cg horizont. De humeuze bovengrond bij Sdf en Sdg is bruingrijs en wisselend in dikte (. . . 1, . . . 2, . . . 3) en algemeen heterogeen. Voor de drie Podzolseries is de waterhuishouding in de winter en de lente doorgaans te nat. In de zomer behouden deze bodems voldoende vocht, alhoewel watergebrek bij droge periodes kan optreden. Ze komen in aanmerking voor veeleisende gewassen. Het zijn eveneens goede weidegronden.

Deze bodem komt voor langsheen de noordelijke rand van het plangebied.

PDmx(g): matig droge tot matig natte licht zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont:

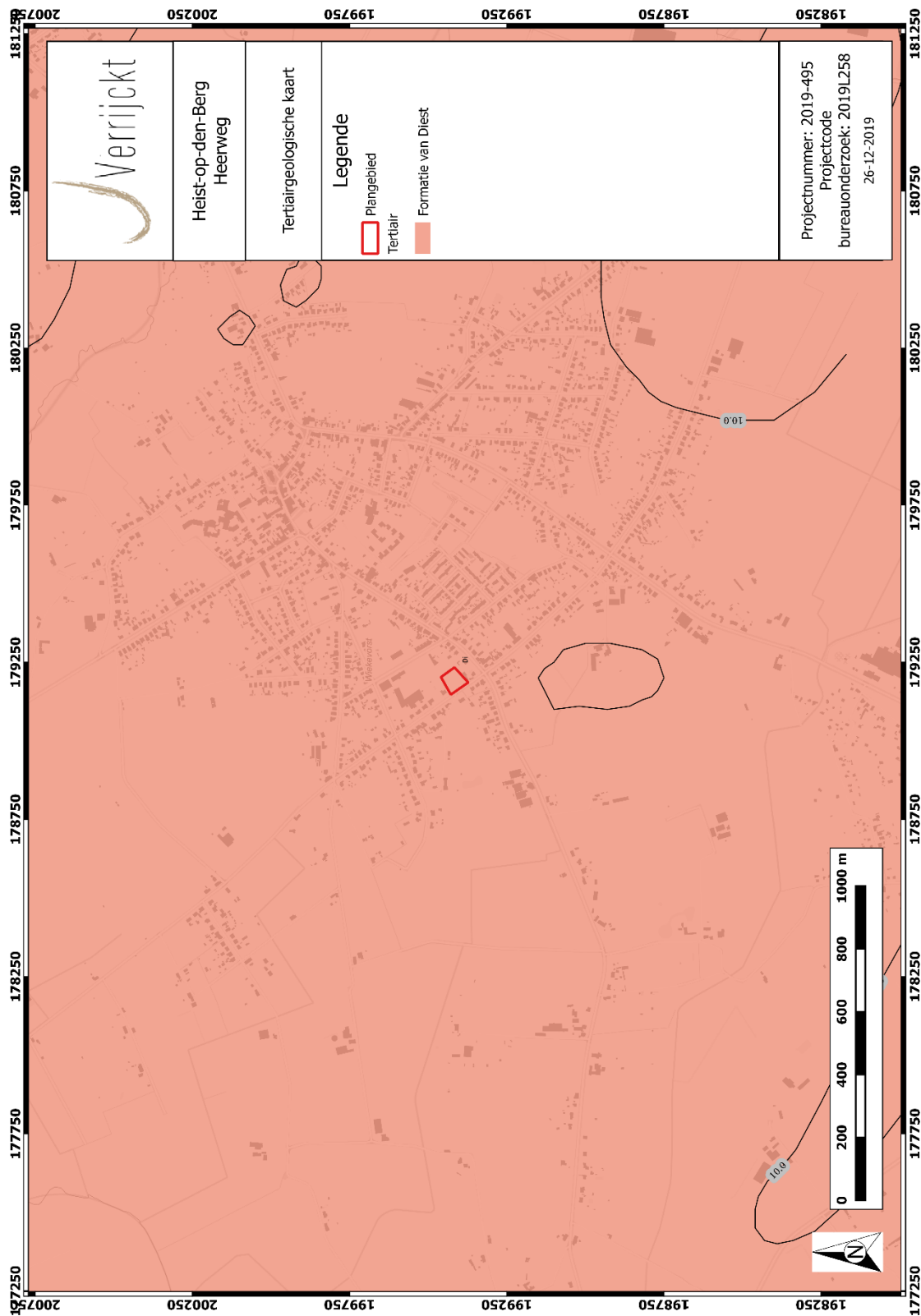
Deze matig natte lichte zandleemgronden omvatten de series Pdp, Pdc, Pdf, Pdg en Pdm; de complexen PD. zijn matig droog en matig nat in associatie. De complexen . . F groeperen bruine bodems (. . b) en weinig duidelijke Podzolen (. . f). In deze groep domineren de matig natte lichte zandleemgronden welke roestverschijnselen vertonen tussen 40 en 60 cm. Ze lijden aan wateroverlast in de winter en drogen zelden uit in de zomer. Om het nadeel van de natte voorjaarstoestand te verhelpen worden in de Kempen veelal greppels aangelegd om de oppervlakkige afvoer van het water te bevorderen. Deze gronden worden beschouwd als goede bodems voor de meeste teelten (de Podzolen zijn iets ongunstiger).

Dit bodemtype dagzoomt in het westelijke deel van het plangebied.

Sbf, Droge lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont:

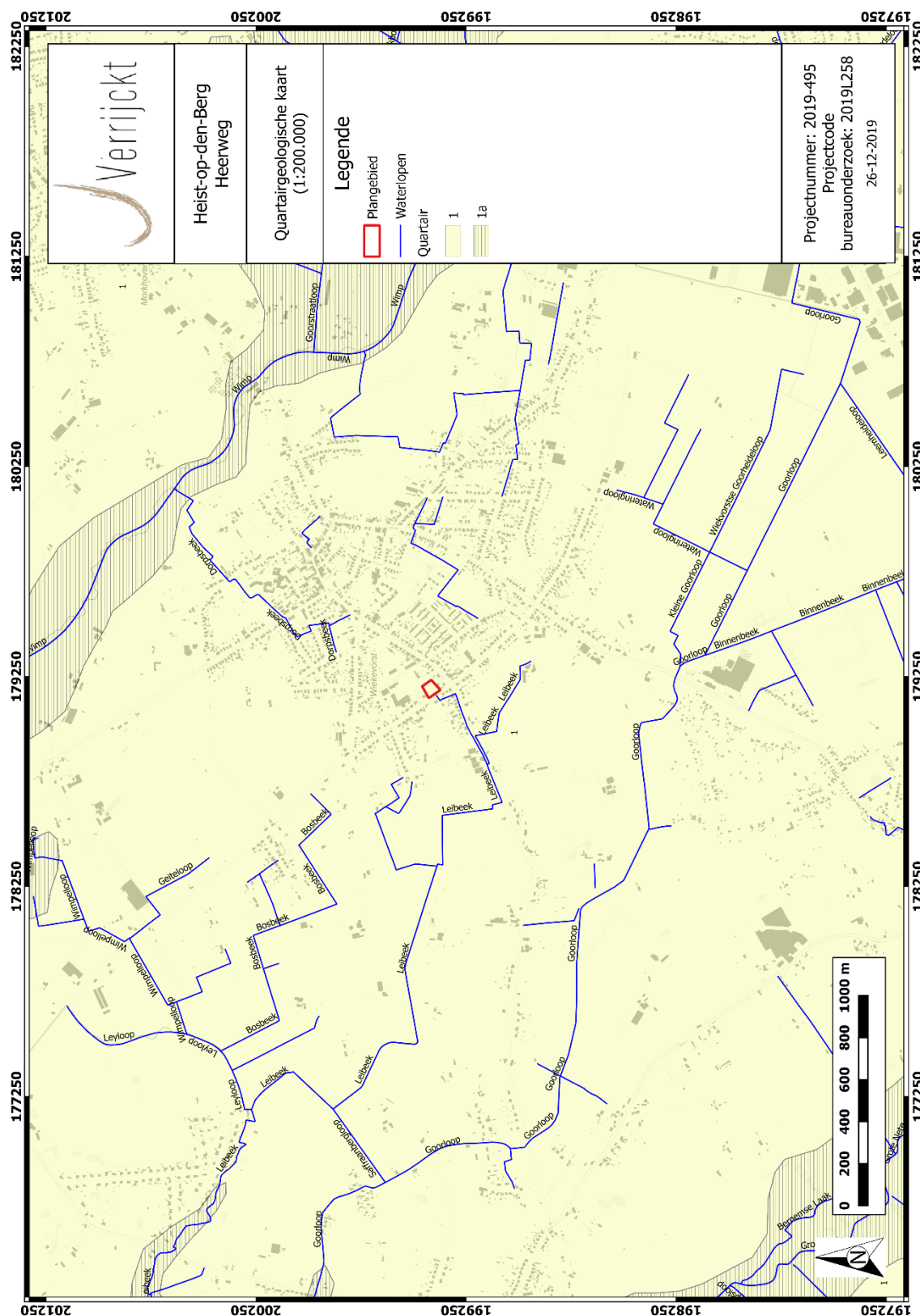
De C horizont bij deze droge gronden vertoont roestverschijnselen tussen 90 en 120 cm diepte. De bodems zijn weinig geschikt voor akkerland en weide. De produktieviteit is sterk afhankelijk van de dikte van de humeuze bovengrond. Matige grintbijmenging schijnt een gunstige invloed te hebben op het produktievermogen, zowel wat akkerteelten als naaldhout betreft. De gronden met sterke grintbijmenging komen praktisch alleen in aanmerking voor naaldhout.

Centraal ten westen is het plangebied ook gekarteerd als **bebouwde zone (OB)** al slaat dit meer op de oostelijker gelegen gebouwen en niet op het onbebouwde plangebied. Dit kan dus liggen aan een slechte georeferentie op de bodemkaart. De enige en bijgevolg meest recente bebouwing binnen het plangebied dateert uit de 19de eeuw en is te zien op de kaart van Popp (Figuur 17) die verder besproken wordt.

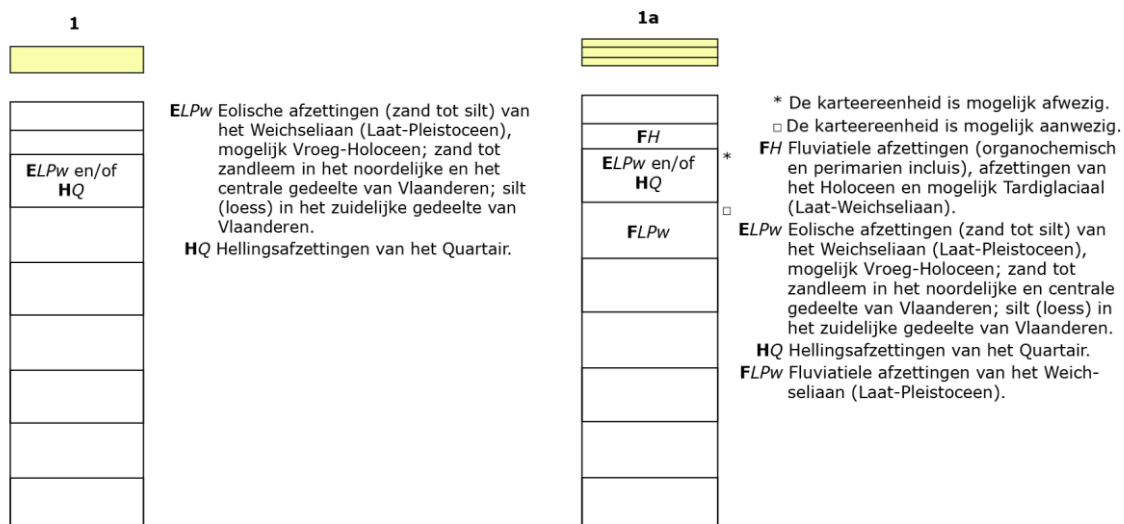
Figuur 9: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart¹⁵

¹⁵ DOV VLAANDEREN 2019b

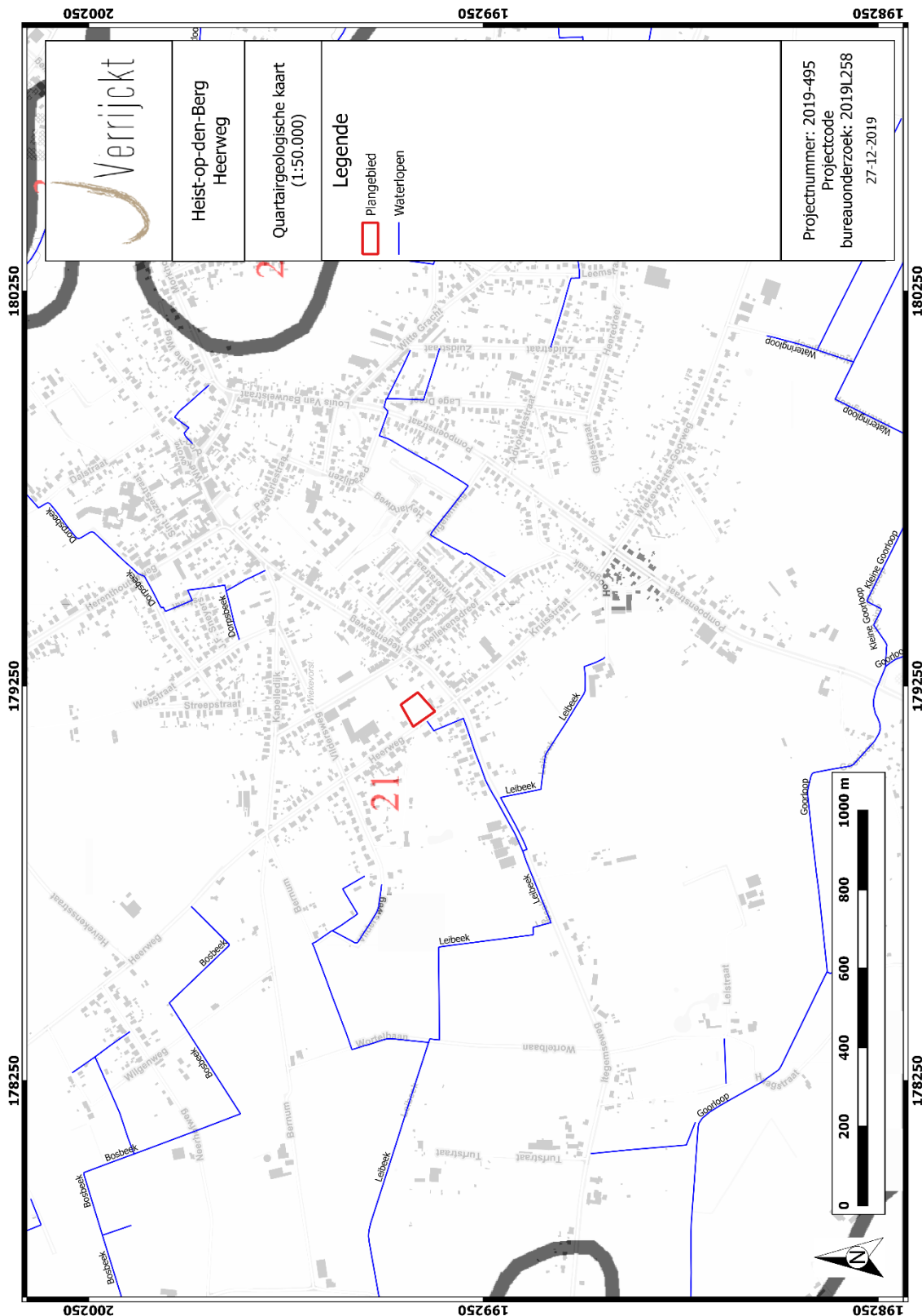
Figuur 10: Plangebied op de Quartairegeologische kaart 1:200.000¹⁶

¹⁶ DOV VLAANDEREN 2019c

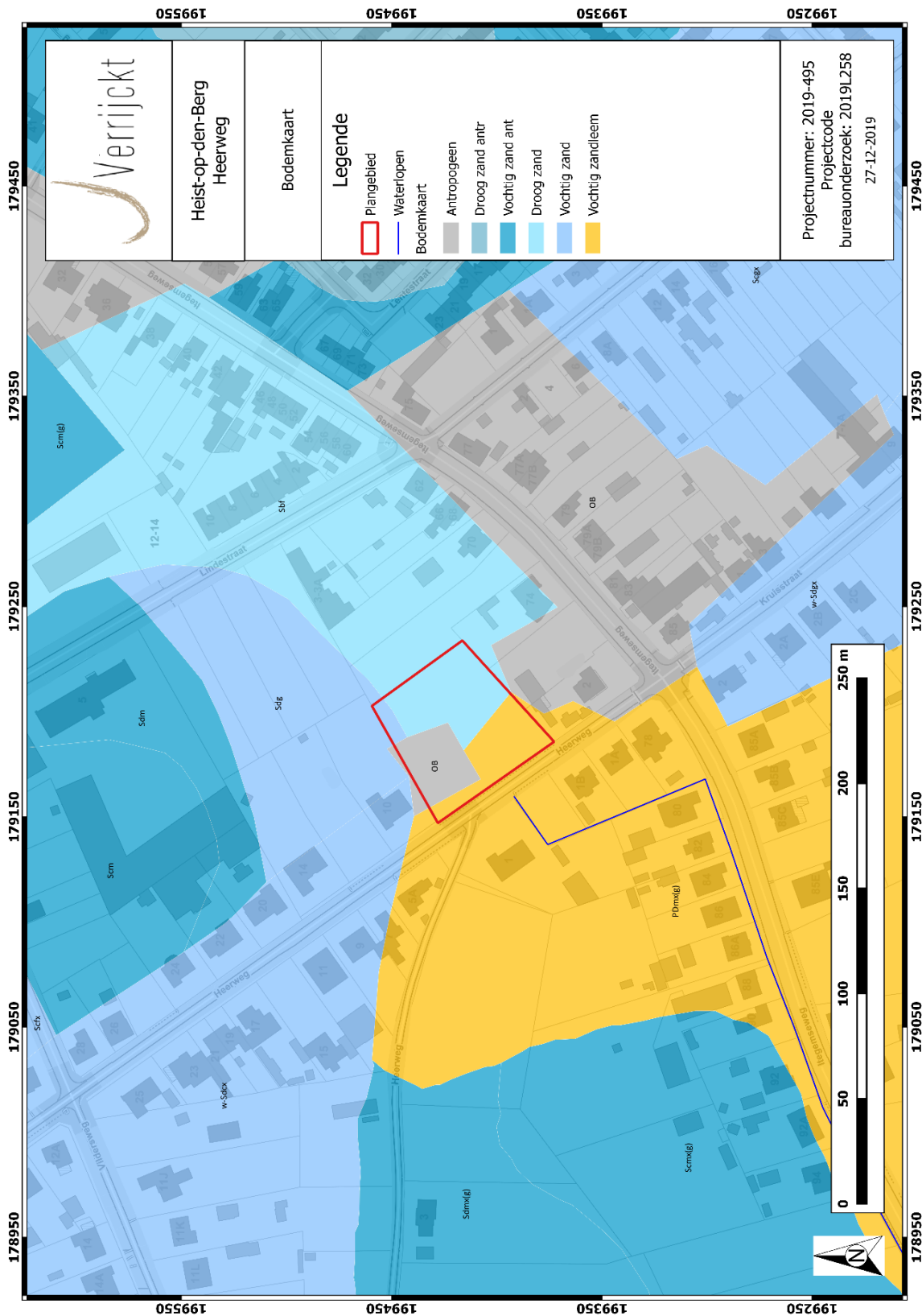
Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied en de omgeving¹⁷

¹⁷ DOV VLAANDEREN 2019c

Figuur 12: Plangebied op de Quartaairgeologische kaart 1:50.000¹⁸

¹⁸ DOV VLAANDEREN 2019c

Figuur 13: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹⁹

¹⁹ DOV VLAANDEREN 2019a

1.4.5 Historische bronnen²⁰

Het plangebied is gelegen in de gemeente Heist-op-den-Berg en meer specifiek het dorp Wiekevorst. Gezien de kern van Heist-op-den-Berg op 5 km ten zuidwesten van het plangebied gelegen is wordt hier dieper ingegaan op de historische achtergrond van Wiekevorst. Daarenboven zorgde de geografische ligging ten westen/aan de overzijde van de Grote-Nete ten opzichte van Heist-op-den-Berg voor een aparte ontwikkeling dan Heist-op-den-Berg zelf.

De vroegste geschiedenis van Wiekevorst is vrij vaag; de eerste vermelding als "Wichenvorst" komt voor in een document van 1213. Toen was Wiekevorst, dat bestond uit een bos- en turfgebied, een deel van het land van Herentals, meer bepaald een afhankelijkheid van Herenthout en dit zowel op wereldlijk als op kerkelijk gebied. Bijgevolg hoorde het niet tot het Land en de Vrijheid van Heist, maar wel tot het Hertogdom Brabant. Het is trouwens de enige deelgemeente van Heist-op-den-Berg, die volledig aan de overzijde van de Grote Nete ligt. Ongetwijfeld heeft deze geografische barrière bijgedragen tot de aparte historische ontwikkeling. Herenthout bestond uit een reeks kleine leengebieden, waaronder Wiekevorst, en was rechtstreeks afhankelijk van de hertogen van Brabant.

Pas vanaf de 15de eeuw krijgt Wiekevorst een zeker belang wegens de turfwinning waarover de heren van Herenthout het ontginningsrecht bezaten. Door deze ontginning werden vermoedelijk arbeiders aangetrokken, die aan de basis liggen van het dorpsontstaan. In 1431 kreeg Wiekevorst een eerste vorm van zelfstandigheid, toen Filips de Goede een laathof of schepenbank instelde. De heerlijkheid Wiekevorst met hoge, middelbare en lagere rechtsmacht, tot dan verenigd met die van Herenthout, slaagde erin zich af te scheiden van Herenthout in 1621 en werd door Filips IV in 1648 verkocht aan Rudolfo van Navarro. Naderhand kwam zij in handen van Charles de Locquenghien en de familie van Zuylen van Nyevelt. Tijdens de Franse Revolutie werd Wiekevorst een zelfstandige gemeente in het departement der Twee Netten en vanaf 1830 in de provincie Antwerpen.

Het noordelijk gehucht Wimpel heeft vermoedelijk een oudere oorsprong dan het dorp zelf; de hier gelegen Wimpelhoef, reeds vermeld in 1186, bleef tot het einde van het ancien régime een pachthoeve van de abdij van Tongerlo en speelde bijgevolg een belangrijke rol in de agrarische ontginning van heel Wiekevorst en de onmiddellijke omgeving.

Het is een gemeente met half open agrarisch karakter en min of meer centraal gelegen dorpskern met concentrisch stratenpatroon als verbinding met de omliggende dorpen. Nabij de kern worden de straten gekenmerkt door een heterogene, doch sobere lintbebouwing die afneemt naargelang men zich van het centrum verwijderd, dit ten voordele van het agrarische karakter. Vrij talrijk, doch meestal sterk aangepast, zijn de Kempische langgestrekte hoevetjes, die in enkele gevallen hun geïsoleerde inplanting behielden, zie Wittendries 6. De drassige Wimpvallei in het noorden, evenals de overige drassige gebieden onder meer de Goren in het zuidoosten zijn minder bebouwd.

Op 500 m ten zuidwesten van het plangebied ligt het volks bedevaartsoord "Klein Scherpenheuvel", omdat de alhier gelegen kapel bedoeld is als repliek van de vermaarde basiliek van Scherpenheuvel. Deze kapel werd in 1842 opgericht en is een beschermd monument.²¹

Op 620 m ten noordoosten van het plangebied is er de pastorie van Wiekvorst dat beschermd is als monument. Het gaat om een pastorie gebouwd in 1763, die ondanks 19de-eeuwse aanpassingswerken een uitstekende illustratie biedt van het "klassieke" 18de-eeuwse pastorietype. Op de benedenverdieping bevinden zich originele deuren en stucwerk.²²

²⁰ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/120613>, uitgenomen indien anders vermeld.

²¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/3286>

²² <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/5802>

lets verderop, op 820 m ten noordoosten, ligt de parochiekerk die eveneens de status heeft van beschermd monument. De parochiale geschiedenis van Wiekevorst gaat pas van start in 1642. Voorheen bezat Wiekevorst, dat vooral bestond uit bos- en turfgebied en zowel op wereldlijk als op religieus gebied afhankelijk was van Herenthout, slechts een kapel. Deze kapel werd in 1754 vervangen door een classicistische kerk, die bij de neoclassicistische uitbreiding van 1857 werd geïntegreerd als schip van de nieuwe kerk. De provinciale architect J. Schadde slaagde erin het 18de- en het 19de-eeuws gedeelte uit te bouwen tot een harmonieus geheel. De classicistische stijkenmerken werden grotendeels overgenomen, enkel de vensters zijn wezenlijk anders. Het streven naar stijleenheid en het intact integreren van het historische deel behield duidelijk de bovenhand.²³

1.4.6 Cartografische bronnen

Voor een gedetailleerder historisch overzicht van het plangebied dient men zich te richten op onderzoek van de cartografische bronnen. Historisch gezien werd het gebied van de plangebied gekenmerkt door de landelijke ligging. Dit wordt met name duidelijk op de oudste beschikbare kaarten uit de 18de eeuw.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.

Op de Ferrariskaart (Figuur 14) is te zien dat het plangebied destijds in landelijk gebied buiten de dorpskern was gelegen. De Heerweg lijkt ter hoogte van het plangebied nog niet aangelegd te zijn. Het plangebied zelf is er in gebruik als heidegebied in het zuidwesten en als bos met naaldbomen en –ten westen daarvan- hoogstammen. In de omgeving zijn een aantal hoeves aanwezig.

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Figuur 15), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen (1846-1854). Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.

De kaart geeft een erg algemeen beeld weer van het plangebied en omgeving. Het plangebied zelf is onbebouwd en aangeduid als heidegebied. Ten westen, buiten het plangebied, is wel een naaldbos aanwezig. Hier is dus een verschil te zien met de voorgaande kaart waarbij het bos binnen de omtrek van het plangebied leek te liggen. De Heerweg is op deze kaart wel rechtgetrokken en ligt bijgevolg langsheen het plangebied. Ook het deel van de Heerweg tegenover het plangebied is hier voor het eerst aangeduid.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (Figuur 16) werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Gezien deze kaart opgesteld werd met als belangrijkste focus de openbare wegen in kaart te

²³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/5799>

brengen, krijg je minder informatie over de landschappelijke gegevens. Toch kan er op deze kaart informatie waargenomen worden.

Hier is een gelijkaardige situatie te zien. Het gebruik van het plangebied is niet duidelijk. Wel is een verkaveling in meerdere percelen op te merken, ook ter hoogte van het naaldbos ten westen van het plangebied. Het plangebied zelf is onbebouwd.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.

Het plangebied is aangeduid als zone waarvan het langebruik niet duidelijk is. Wel is er voor het eerst bebouwing te zien binnen het plangebied. Vermoedelijk gaat het om een woning of kleine hoeve zonder aangeduide bijgebouwen.

Topografische kaart (1962-65)

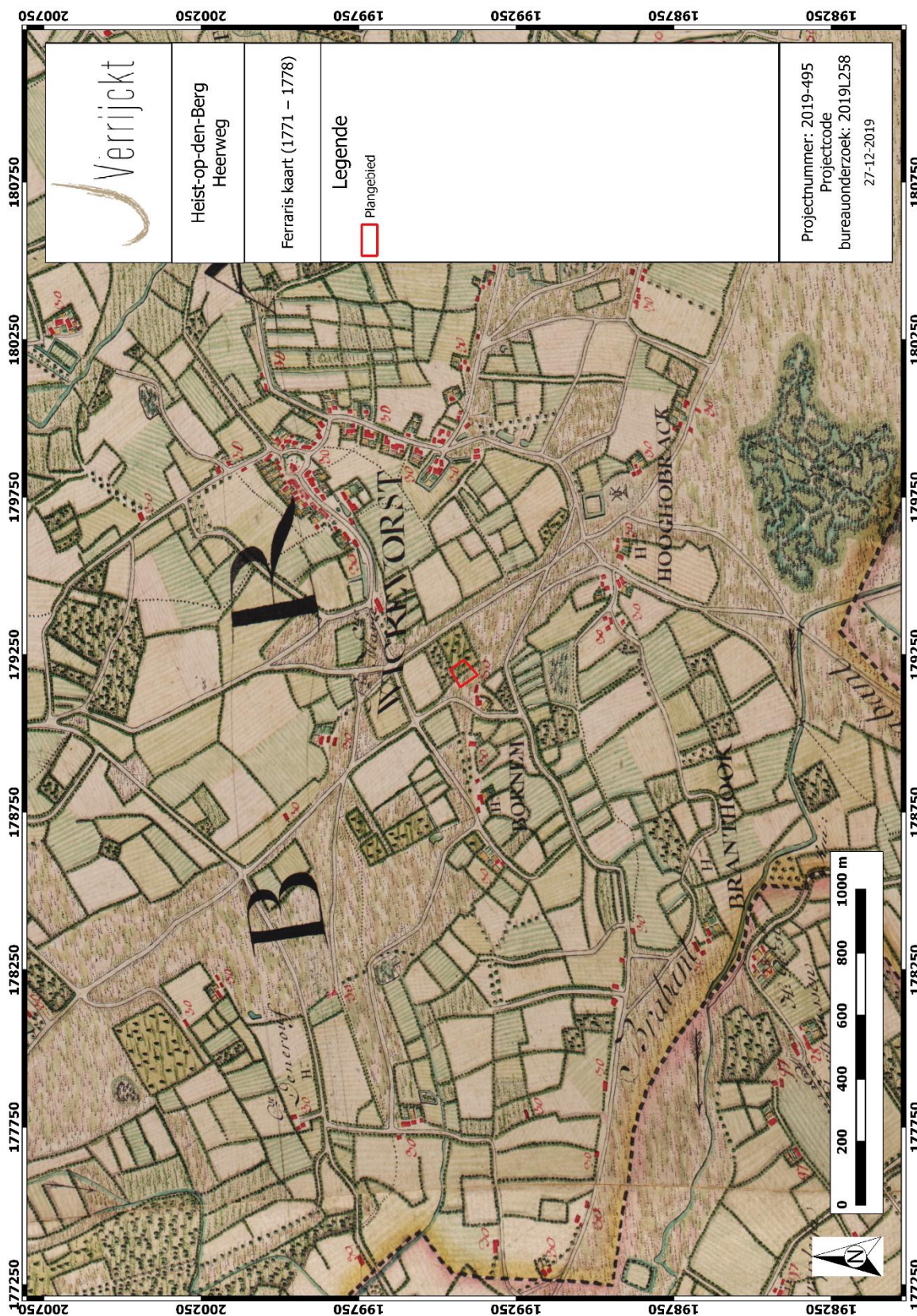
Voor de periode tussen ca. 1860-1960 zijn geen duidelijke kaarten of luchtfoto's beschikbaar die de evolutie in die honderd jaar toont. Wel zien we op de topografische kaart uit 1962-65 dat het plangebied onbebouwd is, in tegenstelling tot de situatie op de kaart van Popp uit de 19de eeuw. Het perceel is aangeduid als akker terwijl de zone ten noorden aangeduid is als weide.

Luchtfoto (1988)

De luchtfoto uit 1971 (niet afgebeeld) toont een vaag beeld dat gelijkaardig lijkt aan de situatie op de voorgaande topografische kaart. De luchtfoto uit 1988 toont al wat meer evolutie in de omgeving van het plangebied. De bebouwing in de omgeving van het plangebied is sterk toegenomen. Het projectgebied zelf is op dat moment vermoedelijk in gebruik als grasland en is volledig onbebouwd.

Luchtfoto (2015)

De luchtfoto uit 2015 toont een verdere evolutie in de bebouwing van de directe omgeving van het plangebied. Het plangebied zelf is onbebouwd en in gebruik als grasland. Ook de huidige situatie is zo, zie daarvoor de luchtfoto uit 2018 (Figuur 3).

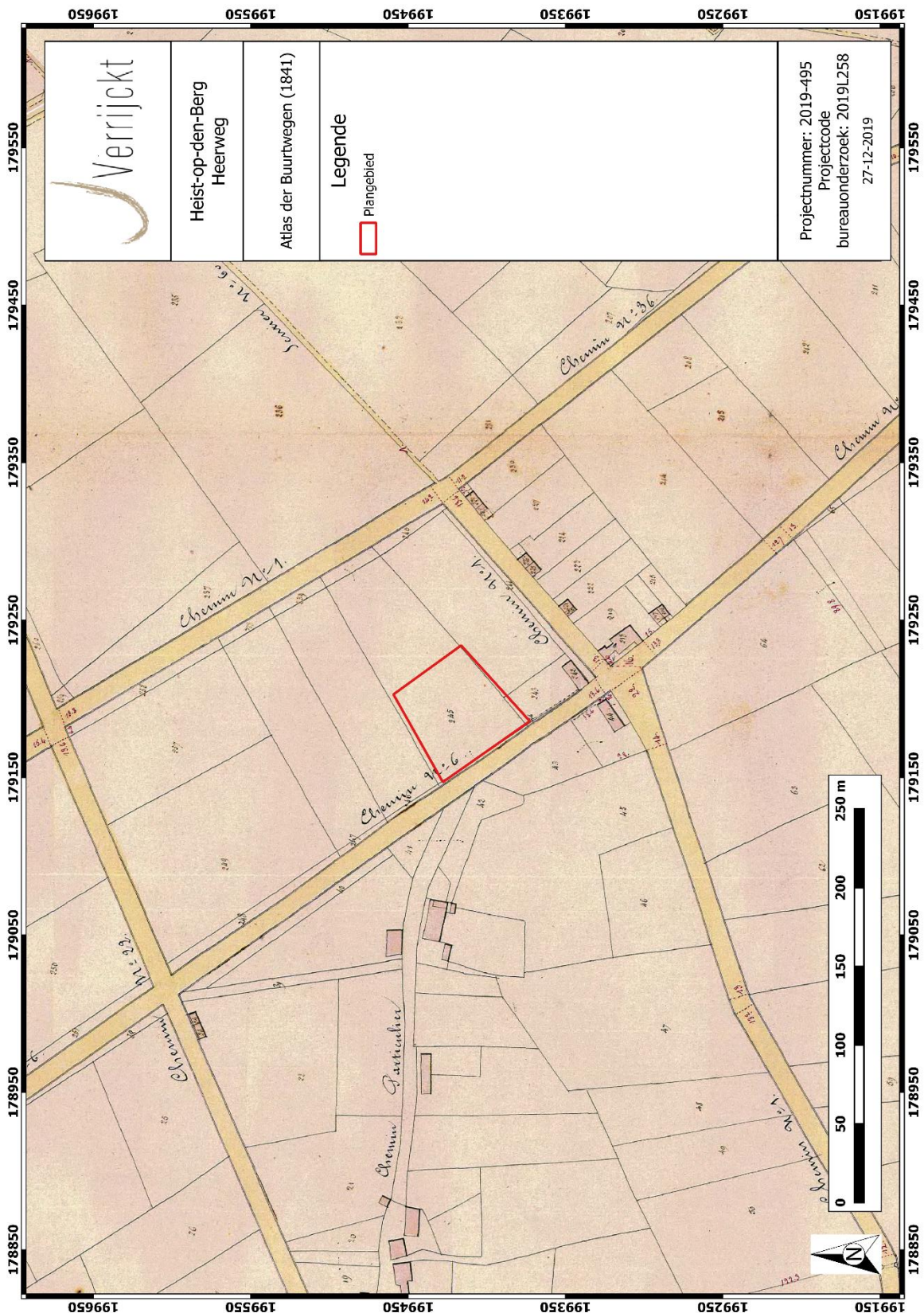
Figuur 14: Plangebied op de Ferriskaart²⁴

²⁴ GEOPUNT 2019c

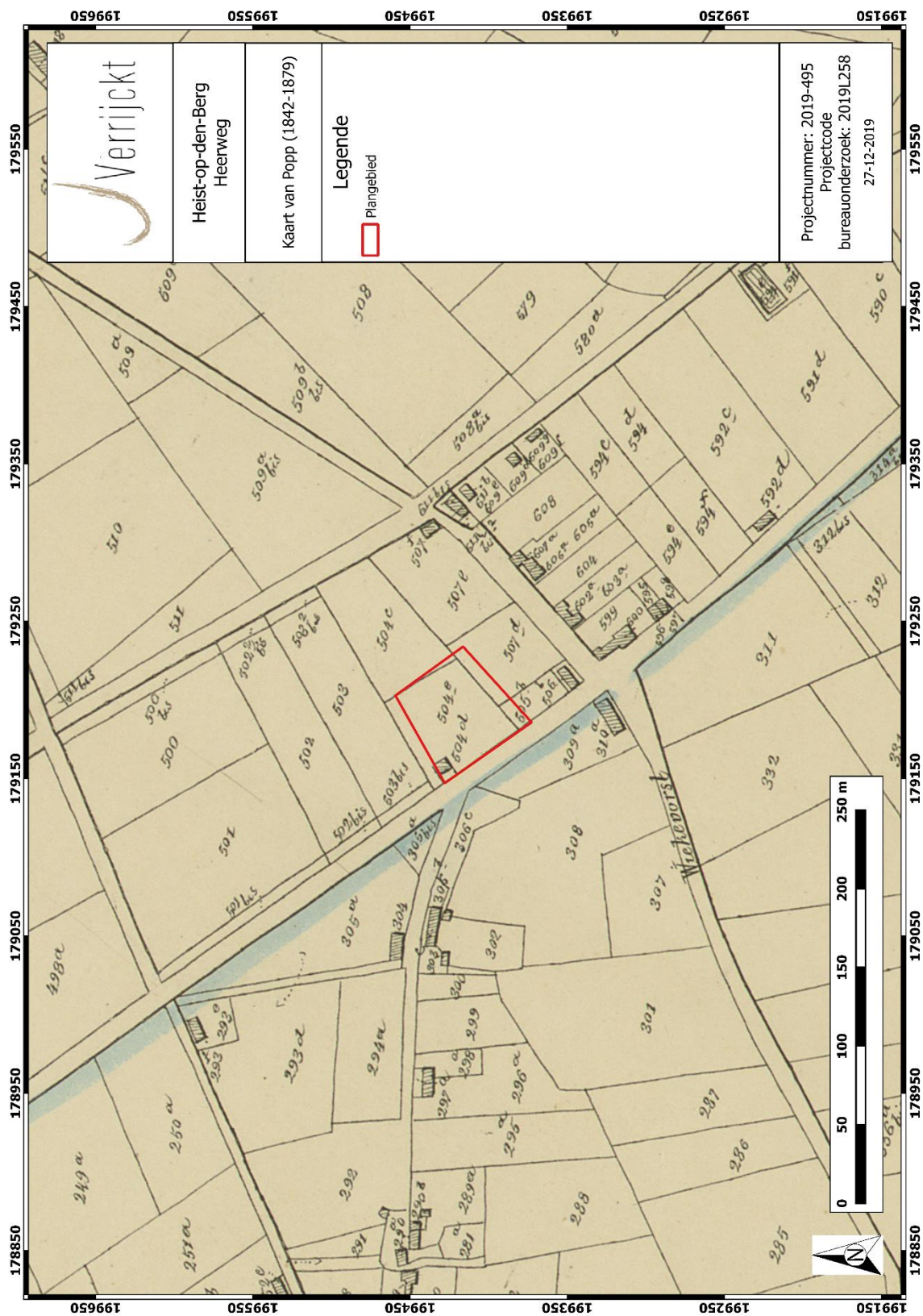
Figuur 15: Plangebied op de Vandermaelenkaart²⁵

²⁵ GEOPUNT 2019d

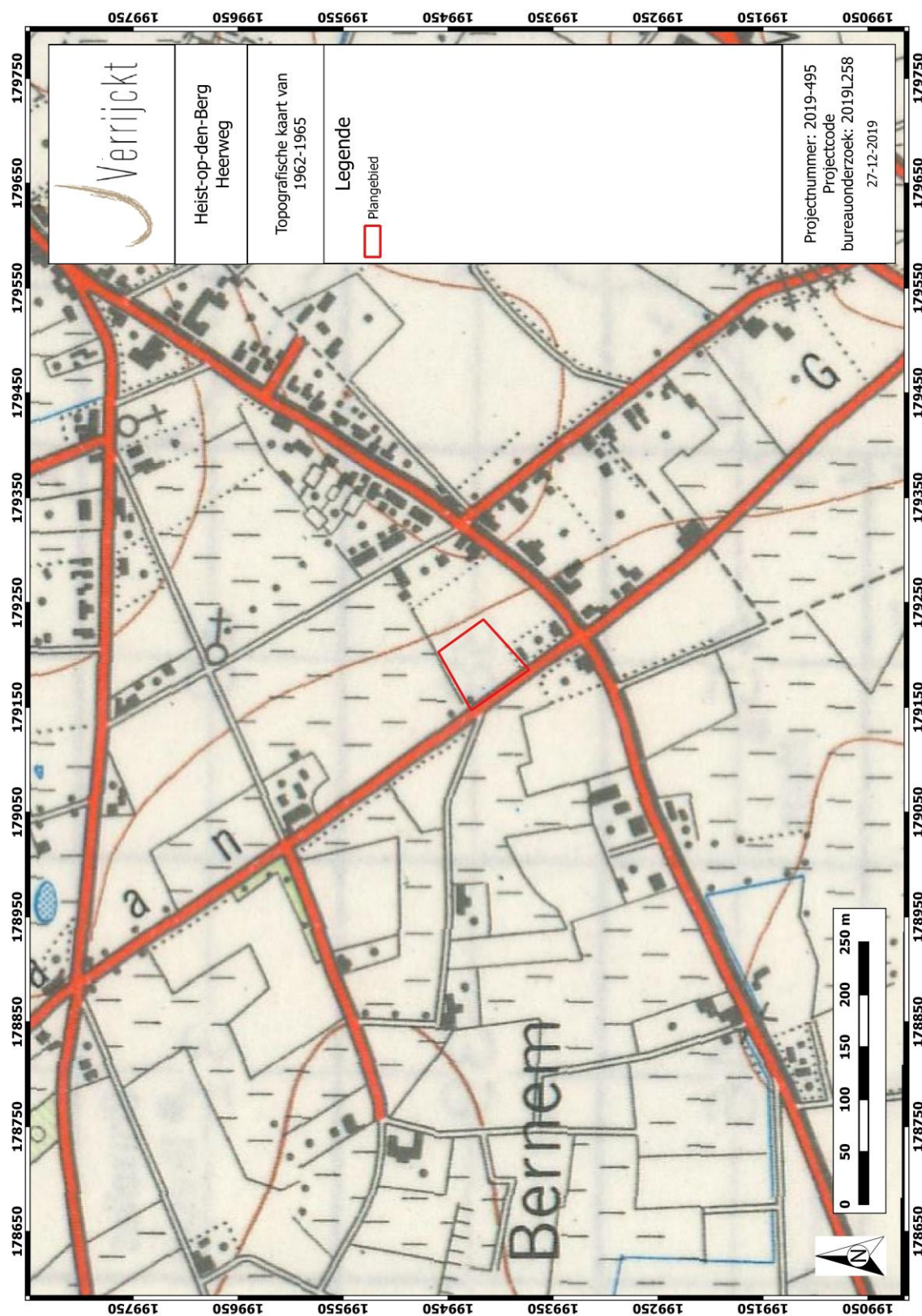
Figuur 16: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen²⁶

²⁶ GEOPUNT 2019b

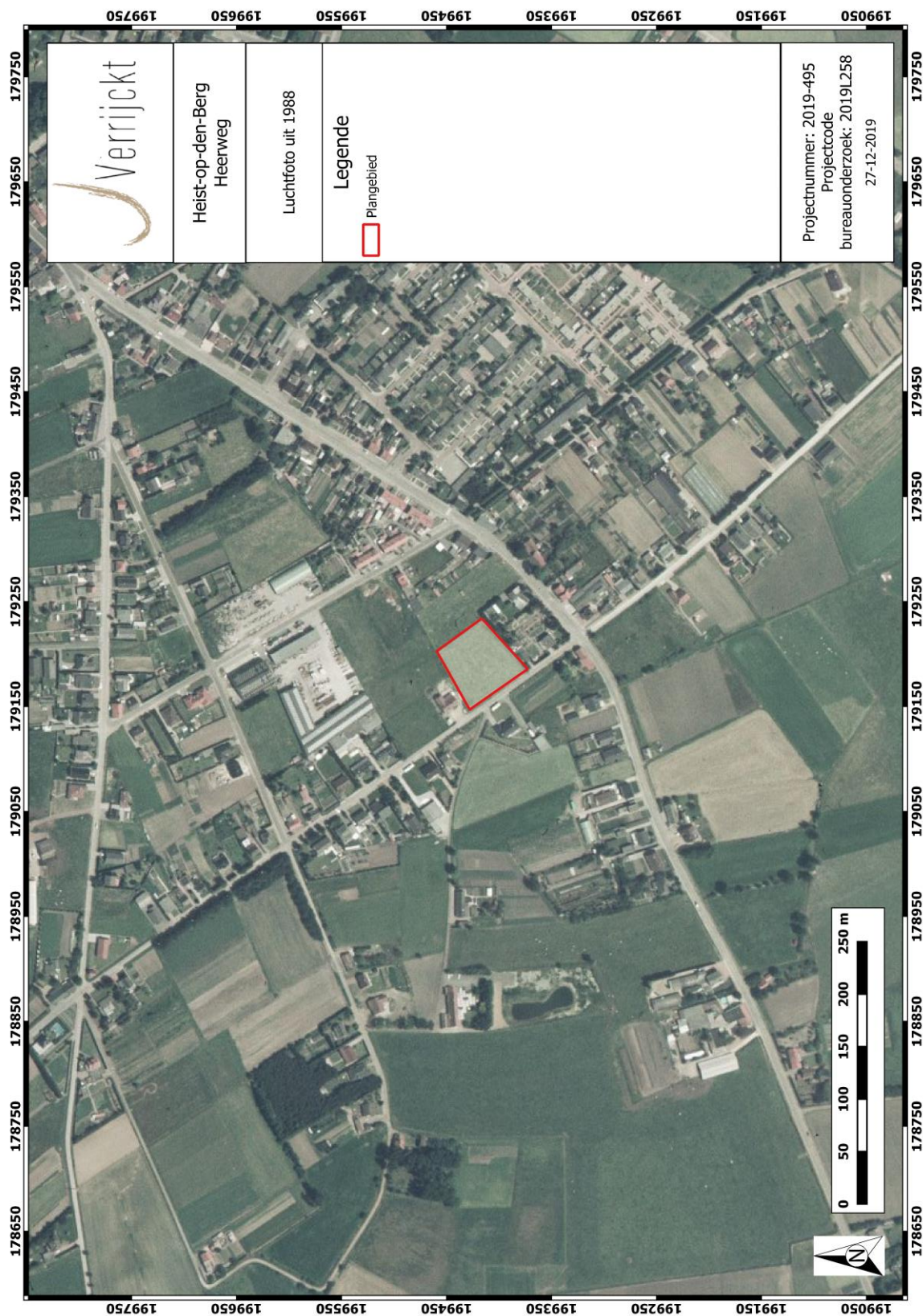
Figuur 17: Plangebied op de Poppkaart²⁷

²⁷ GEOPUNT 2019e

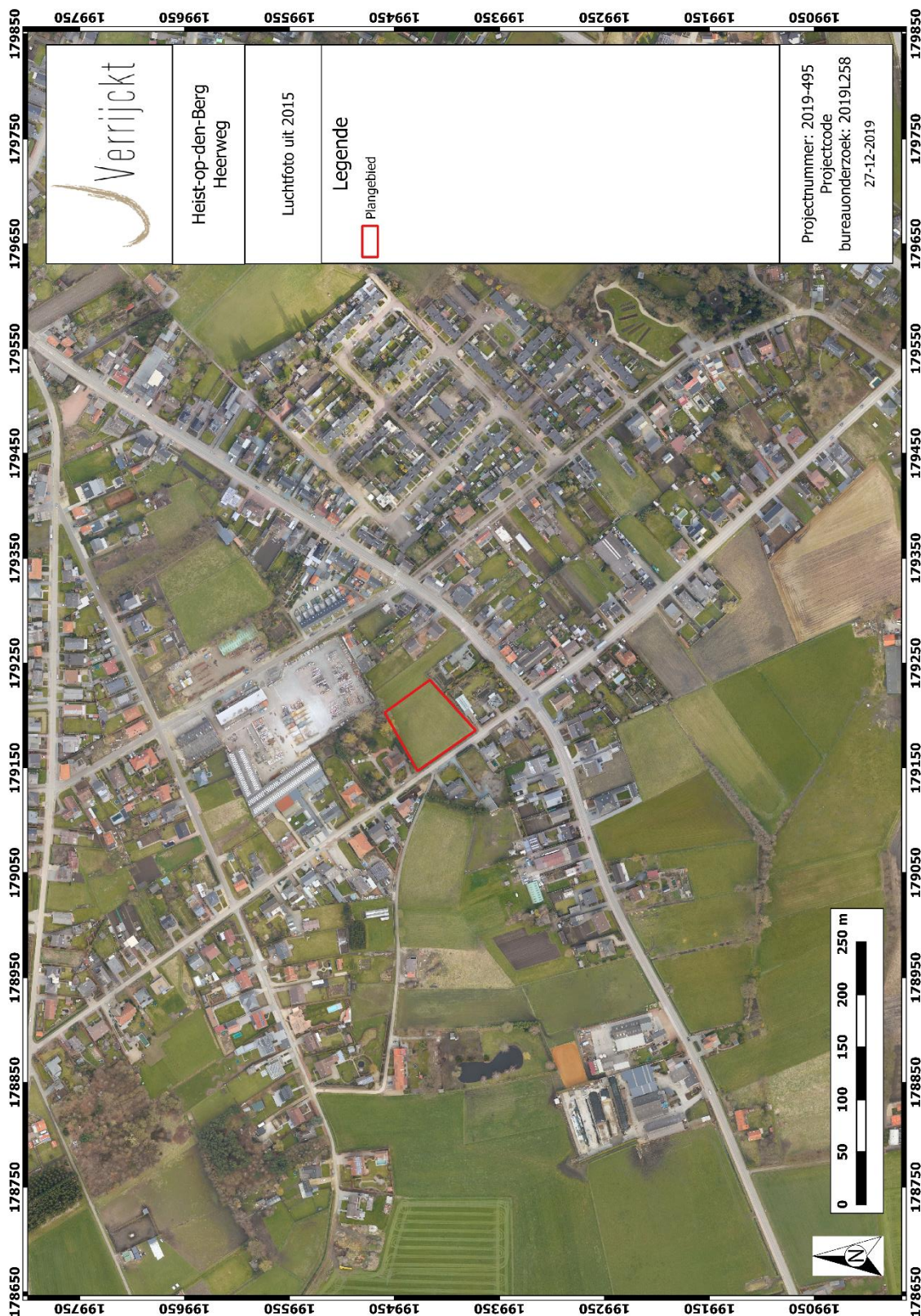
Figuur 18: Plangebied op de topografische kaart uit 1962-1965²⁸

²⁸ CARTESIUS 2019

Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto uit 1988²⁹

²⁹ CARTESIUS 2019

Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto uit 2015³⁰

³⁰ CARTESIUS 2019

1.4.7 Archeologisch bronnen

Binnen de contouren van het plangebied zijn er geen archeologische waarden gekend. Voor de ruime omgeving van het plangebied kunnen zowel de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), als de archeologische gebeurtenissen, (vastgestelde) archeologische zones en goedgekeurde archeologienota's geraadpleegd worden. Allereerst volgt hieronder een oplistijng van de gekende archeologische waarden zoals opgelijst in de archeologische databank van vindplaatsen in Vlaanderen (CAI).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.³¹

CAI-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	DATERING	BRON
101945	HEIST-OP-DEN-BERG, ITEGEM, HULSHOUTSESTEENWEG 16	WATERPUT, VIERDELIG, UIT HOLLE EIK, WIJNEGEM 1-TYPE OPMERKINGEN: C14: TSS. 1025-1250, PIEK: 117, NADEN AANÉENGEHECHT HOLLE BOOMSTAM MET 1 SCHERF EN IJZEREN HENGSEL IN VULLING	VOLLE MIDDELEEUWEN	CUYT G. 1998: LICHT OP WATERPUTTEN UIT DUISTERE MIDDELEEUWEN, AVRA JAARBOEK 1997, PP. 42-43.
102066	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, TIMMERSHEUVEL	TOPONYMISCHE AANWIJZING; ONDERZOEK, ANTROPOGEEEN RELIËFVERSCHIL	ONBEPAALD	ARCHIEF BART JACOBS
102067	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, ST-JAN-BAPTISTKERK	KAPEL AFHANKELIJK VAN ST.-GUMMARPUSPAROCHIE VAN HERENTHOUT KAPEL WORDT VERGROOT EN VERHEVEN TOT PAROCHIEKERK	LATE MIDDELEEUWEN 17DE EEUW	C.K.: BOUWEN, 1997, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN, 13N4, PP. 337-339.
102068	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, WIMPEL	WIMPELHOEVE: ALLEENSTAANDE HOEVE, OUDSTE VERMELDING: 1186. WAT ER NU NOG STAAT ZOU UIT DE 18DE EEUW DATEREN.	VOLLE MIDDELEEUWEN/ 18DE EEUW	ENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN-BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, P. 343.
103182	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST,	KRIJSERSKAPEL (O.-L.-VROUW, TOEVLUCHT DER ZONDAARS)	18DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT

³¹ CAI 2019

				MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN-BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, P. 335.
103184	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, HUIZE MELATI	SITE MET WALGRACHT	18DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN-BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, PP. 336-337.
103189	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, WIMPEL I	SITE MET WALGRACHT	18DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN-BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, PP. 336-337.
103193	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, NEERHOF	ALLEENSTAANDE HOEVE	18DE EEUW	FERRARISKAART
103195	HEIST-OP-DEN-BERG, ITEGEM, BRANDHOEK	KARTUIZERHOEVE, ALLEENSTAANDE HOEVE	17DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN-BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, P. 308.
103196	HEIST-OP-DEN-BERG, HEIST-OP-DEN-BERG	HEILIGE GEESTKAPEL	18DE EEUW	FERRARISKAART
103198	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, HOOGBRAAK/WIEKVORSTSE GOORWEG	WINDMOLEN	18DE EEUW	FERRARISKAART

105701	HERENTALS, MORKHOVEN, BERTENEINDE	BERTENEINDE HOEVE: HOEVE IS AL VERMELD IN DOCUMENT UIT LAATSTE KWART 17DE EEUW, WAARIN HET BESCHREVEN IS ALS EIGENDOM VAN DE GRAAF DE MERODE. * HUIDIGE GEBOUWEN STAMMEN VOORNAMELIJK UIT EIND 19DE/BEGIN 20STE EEUW.	17DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 2001: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT TURNHOUT, KANTON HERENTALS, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 16N3, BRUSSEL - TURNHOUT, P. 130.
113115	HERENTALS, MORKHOVEN	LEEFDAALHOEVE: AFGEBAKENDE SITE (LANGS O- EN Z-ZIJDE) MET EEN VIJVER TEN W VAN HET GEHEEL. BINNEN OMHEINING ZIJN 3 LOSSTAANDE GEBOUWEN TE ZIEN.	18DE EEUW	FERRARISKAART
113116	HERENTALS, MORKHOVEN, TEMPELS 1	SITE MET WALGRACHT	18DE EEUW	FERRARISKAART
151076	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, NEERHOFWEG 1	ALLEENSTAANDE HOEVE	18DE EEUW	KENNES H. & STEYAERT R. 1997: INVENTARIS VAN HET CULTUURBEZIT IN BELGIË, ARCHITECTUUR, PROVINCIE ANTWERPEN, ARRONDISSEMENT MECHELEN, KANTONS DUFFEL - HEIST-OP-DEN- BERG, BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN 13N4, BRUSSEL - TURNHOUT, P. 308.
158717	HEIST-OP-DEN-BERG, ITEGEM, HAAGSTRAAT I	LOSSE VONDST AARDEWERK	ONBEPaald	SMEETS M., TERRYN B. & YPERMAN W. 2012: ARCHEOLOGISCHE TERREINVERKENNING BIJ DE AANLEG VAN DE AARDGASVERVOERLEIDING WILSELE-LOENHOUT (DN 900), ARCHEO-RAPPORT 87, P. 37.
211431	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, GRAANWEG	CIRKEL IN BAKSTEEN IS MOGELIJK RESTANT VAN EEN WINDMOLEN DIE OP DE POPPKAART WORDT AFGEBEELD. 12 SPOREN: O.A. GRACHTEN, KULTJES,	NIEUWE TIJD	DEVROE A. E.A. 2016: ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM. WIEKEVORST - GRAANWEG, ARCHEBO- RAPPORT 2016/006.
215869	HERENTALS, MORKHOVEN, BERTENEINDE I	CIRCULAIRE STRUCTUUR ZICHTBAAR OP DE	ONBEPaald	CAI

		LUCHTFOTO'S VAN GOOGLE MAPS		
220521	HEIST-OP-DEN-BERG, WIEKEVORST, WIEKEVORST- DORP I	GRAFSTENEN -TWEË MENSELIJKE INDIVIDUËN IN ANATOMISCHE VERBAND -KNEKELPUT -CONCENTRATIE MENSELIJKE LANGE BEENDEREN VLAKBIJ EEN HOUTEN KISTJE. BAKSTENEN MUREN DIE GEÏNTERPRETEERD WORDEN ALS DE OUDE KERKHOFMUREN	17DE EEUW ONBEPaald	AN DER WAA M. & CLAESSENS S. 2018: WIEKEVORST-DORP TE HEIST-OP-DEN-BERG: EEN ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING, ARCHEO- RAPPORT 447.

In de nabije omgeving werd één archeologienota uitgeschreven. Hieronder staat de samenvatting van het onderzoek.

In mei 2017 werd een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Wiekevorst-Dorp te Wiekevorst in de gemeente Heist-op-den-Berg. De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw en verbouwing van 23 woningen en drie appartementen met ondergrondse parking.

Gezien de ontstaansgeschiedenis van het dekzand (Weichseliaan) kunnen in het plangebied in potentie resten vanaf het Laat-Paleolithicum voorkomen. Volgens de bodemkaart is het bodemprofiel in het grootste deel van het plangebied aangepast door menselijke ingrepen, maar de aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont in het zuiden en ten zuidwesten van het plangebied, doet vermoeden dat, in de niet verstoorte zones van het plangebied, rekening dient gehouden te worden met een plaggendeck. De archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Door de Middeleeuwse en/of nieuwetijdse beploeging, daar waar de plaggenbodem zich bevindt, gaan eventuele resten uit deze periodes waarschijnlijk niet meer in situ aanwezig zijn. Door de ligging van het plangebied op een hoger gelegen punt in het landschap, was het plangebied vermoedelijk interessant voor bewoning. Hierdoor wordt de kans op resten vanaf Neolithicum vergroot. Eventuele archeologische resten vanaf het Neolithicum tot de Middeleeuwen kunnen voorkomen vanaf de basis van het plaggendeck. De kans op resten vanaf de Middeleeuwen wordt gering ingeschat op basis van het historische kaartmateriaal. Het plangebied was volgens deze kaarten namelijk niet bebouwd en in gebruik als akkerland.

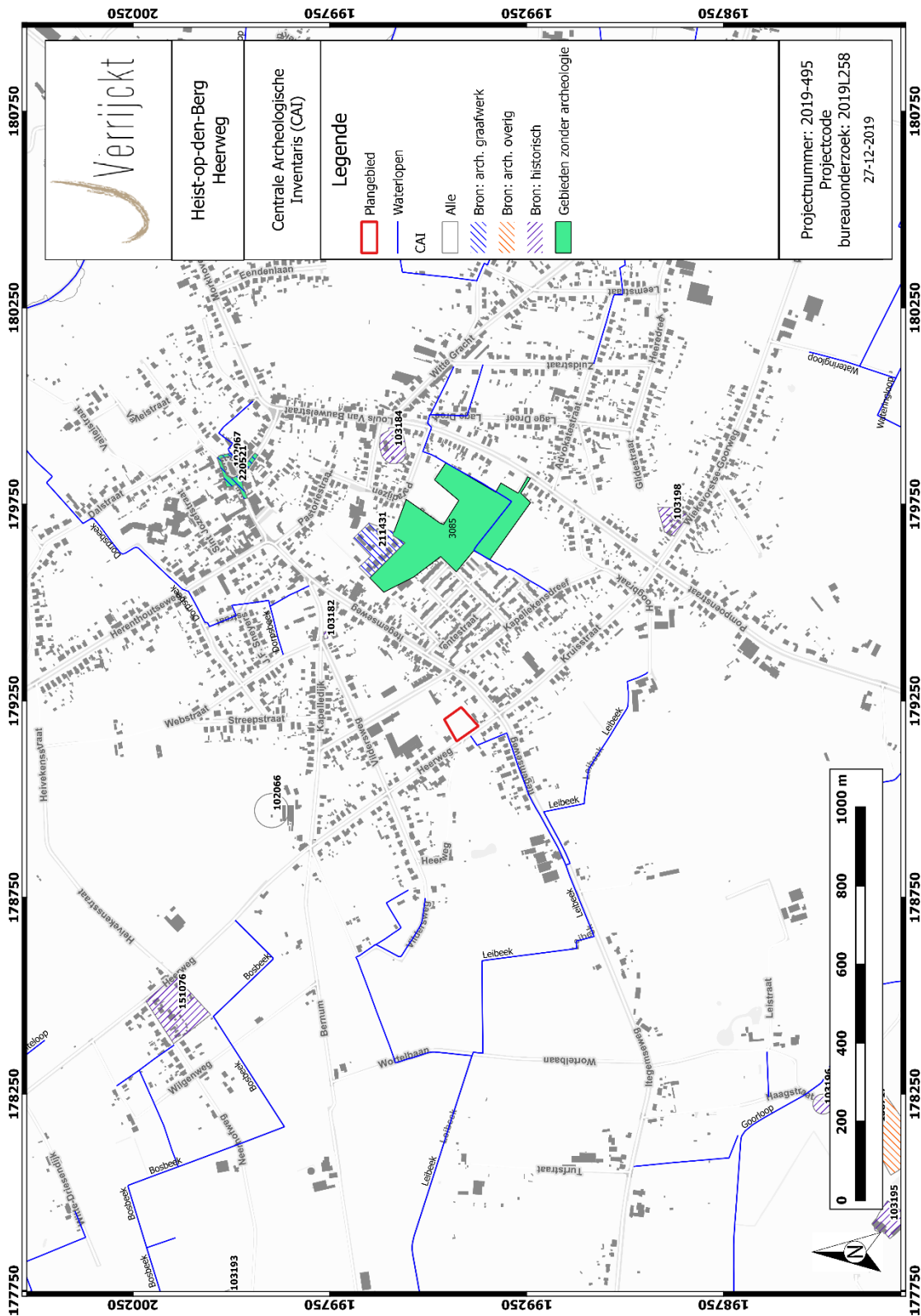
Sinds het begin van de 20ste eeuw zijn binnen het plangebied een brouwerij en brouwerswoning gelegen. De bebouwing beperkte zich aanvankelijk voornamelijk tot het noorden van het plangebied, maar op de luchtfoto's kan ook bebouwing waargenomen worden in het zuidwesten van het plangebied. Op een na worden de aanwezige gebouwen allemaal afgebroken in functie van de geplande bouwwerken. De twee gebouwen aan de straatkant zijn (gedeeltelijk) onderkelderd. De kelder onder het gebouw in het noordwesten van het plangebied reikt tot ongeveer 2,35m –mv. De

kelder onder het noordoostelijke gebouw reikt tot 1,5m –mv. Ter hoogte van de andere gebouwen is de bodemverstoring niet gekend. Er dient vermoedelijk rekening gehouden te worden met verstoringen van minimum 0,5m –mv. Het gaat voornamelijk uit schuren en bergingen. Tussen de gebouwen is ook een verharde zone aanwezig. De verstoring ten gevolge van deze verharding is niet gekend, maar vermoedelijk dient hier rekening gehouden te worden met een verstoring van minstens 0,3m –mv. Verder is er in het oosten een fietspad aanwezig. Dit fietspad blijft behouden.

Het doel van de geplande werken is om 26 nieuwe woningen te creëren. Er zal ook een ondergrondse parkeergarage aangelegd worden. Blok A, in het noordwesten van het plangebied, zal bestaan uit drie appartementen. De funderingen zullen tot 2m –mv reiken. Deze blok wordt aangelegd ter hoogte van het noordoostelijke gebouw dat onderkelderd is. Aangezien de bestaande kelder tot 2,35m –mv reikt, zal er geen bijkomende verstoring plaatsvinden. Ten westen van deze blok wordt de inrit naar de ondergrondse kelder aangelegd. De bodem zal hier tot ongeveer 3,78m –mv verstoord worden. Blokken B en C komen in het zuiden van het plangebied te liggen. Onder deze blokken wordt de ondergrondse parkeergarage met bergingen aangelegd. Ten gevolge van de aanleg van de ondergrondse parking, zal de bodem tot ongeveer 3,78m –mv verstoord worden. Ter hoogte van het centrale deel van blok B is momenteel een schuur gelegen. Onder blok C is enkel in het noorden reeds een verstoring aanwezig. Op deze locaties zal de bodem vermoedelijk reeds verstoord zijn tot minstens 0,5m –mv. Voor de realisatie van blok D zal een bestaand gebouw verbouwd worden. De kelder onder het noorden van dit gebouw zal opgevuld worden. Ter hoogte van deze blok wordt er geen bijkomende verstoring verwacht. Ten oosten van blok D komt een nieuwe weg te liggen die de straten ten noorden en ten zuiden van het plangebied met elkaar zal verbinden. In het westen van het plangebied komt een fietsenstalling te liggen die via een pad met deze nieuwe weg verbonden zal worden. In het noordoosten komt ook nog een kleine bovengrondse parking te liggen. De wegeniswerken zullen een verstoring tot 0,6m –mv veroorzaken. De nieuwe nutsleidingen komen op een diepte van 0,8m –mv te liggen en de nieuwe riolering op een diepte van 2m –mv.

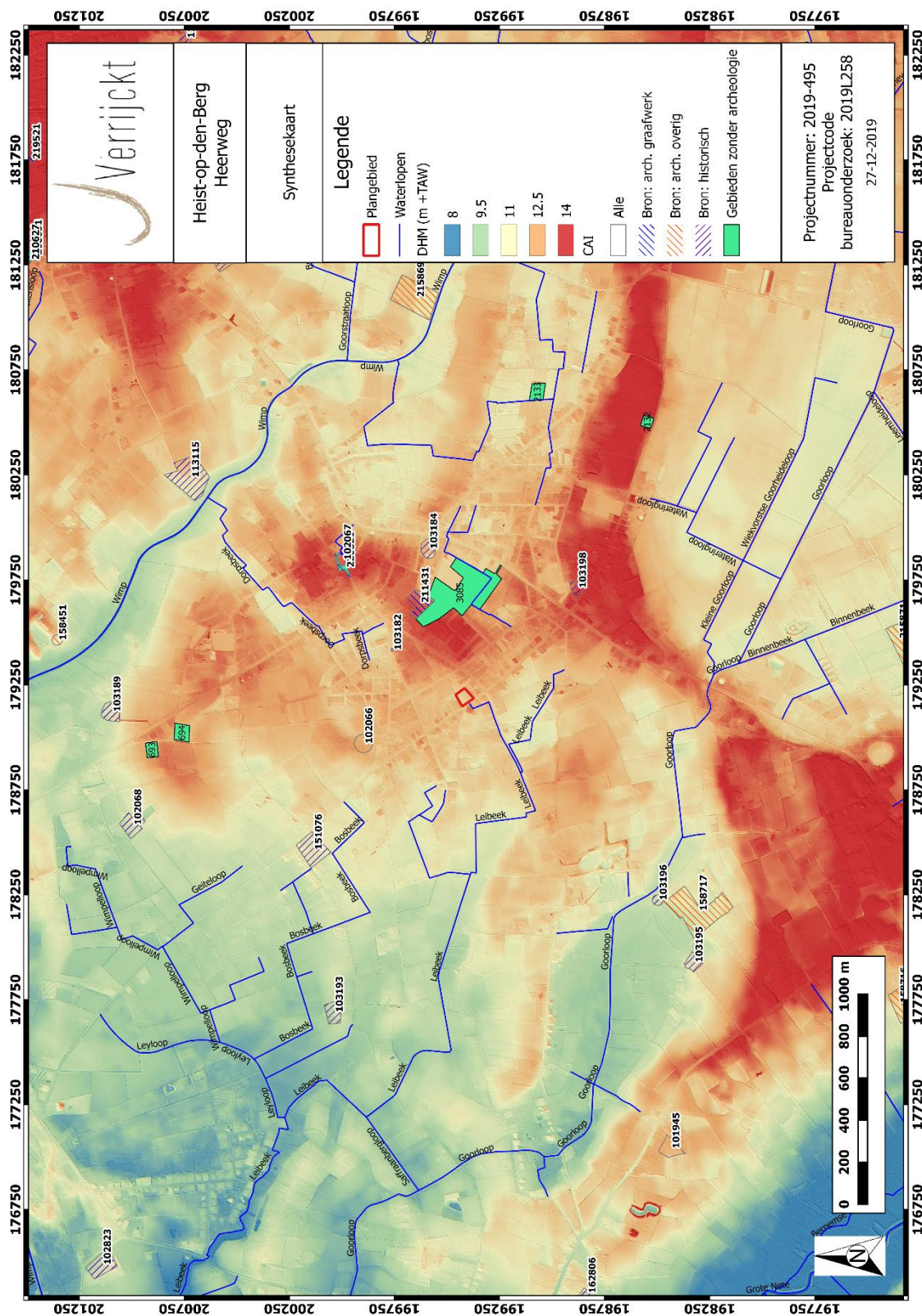
Op basis van het bureauonderzoek werd vastgesteld dat er eventueel archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Romeinse periode aanwezig kunnen zijn binnen het plangebied. Hierdoor adviseert het Vlaams Erfgoed Centrum om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren binnen het plangebied. Aan de hand van dit onderzoek kan de intactheid van de bodem en de dikte van het plaggendek bepaald worden. In het programma van maatregelen staan ook de voorwaarden voor eventueel verder onderzoek in de vorm van archeologische boringen en proefsleuven.³² Het vervolgonderzoek is op de dag van vandaag nog niet uitgevoerd.

³² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3594>

Figuur 21: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart³³

³³ CAI 2019

Figuur 22: Plangebied en omgeving op de synthesekaart³⁴

³⁴ CAI 2019 en AGIV 2019

1.5 Besluit

1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

De locatie van het plangebied is gelegen aan de Heerweg te Wiekevorst in Heist-op-den-Berg. Het plangebied is geografisch gezien gelegen in het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België. Vanuit geomorfologisch oogpunt behoort de regio tot de depressie van de Schijns-Nete en is algemeen een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Twee duidelijke zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden doorbreken deze vlakte. Ten noordoosten van het plangebied is er de Rug van Geel en ten zuidwesten de Heitse Berg waar toppen boven de 30 m +TAW bereikt worden. Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 11,5 m +TAW. In het noordwesten ligt het terrein iets lager (11,40 m +TAW). Van daaruit loopt het licht op tot 11,75 m +TAW in het zuidoosten.

De hydrografie van het gebied wordt gedomineerd door de Grote Nete. De belangrijkste bijrivier nabij het plangebied is de Leibeek die ontspringt aan de overzijde van de straat van het plangebied. Op 500m ten noorden ontspringt ook de Dorpsbeek in het centrum van Wiekevorst.

Binnen het plangebied zijn drie verschillende bodemtypes gekarteerd. Het gaat om matig natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Sdg), matig droge tot matig natte licht zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont (PDmx(g)) en een droge lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Sbf).

De vroegste geschiedenis van Wiekevorst is vrij vaag. De eerste vermelding als "Wichenvorst" komt voor in een document van 1213. Ook de oudst bekende bewoning in de nabije regio is in deze periode te situeren. In de omgeving van het plangebied te Wimpel en Itegem zijn wel sites bekend, waaronder een hoeve, die uit de 12de eeuw dateren. Vanaf de late middeleeuwen zijn verschillende sites bekend waaronder met name hoeves, zowel alleenstaande hoeves als sites met walgracht, kapellen, molens en begraving. Voor het plangebied zelf zijn er voor deze geen aanwijzingen voor bewoning. Sinds de jongste eeuwen (18de eeuw) is het terrein in gebruik als bos, akker en/of grasland waarbij de verschillende historische kaarten niet altijd een even duidelijk beeld gaven. Daarbij dient ook vermeld te worden dat er enkel op de kaart van Popp bebouwing staat afgebeeld. Mogelijk werd de bodem in deze zone van het terrein om deze reden op de bodemkaart als bebouwde zone gekarteerd. De bebouwing was in de jaren 1960 in elk geval afwezig.

Uit het assessment blijkt dat er in de nabije omgeving geen resten bekend zijn uit de perioden voor de volle middeleeuwen. Deze afwezigheid betekent echter niet dat deze resten niet aangetroffen kunnen worden.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Op basis van het bureauonderzoek zijn er aanwijzingen dat het plangebied een verstoorde bodem kan hebben. Op de kaart van Popp staat een woning afgebeeld aan de straatzijde. De precieze impact hiervan is echter niet bekend.

- Wat is de impact van de geplande werken?

De opdrachtgever plant het terrein te verkavelen in vier loten. Het plangebied heeft thans een oppervlakte van 3.936 m². De verschillende loten zullen een oppervlakte hebben tussen 938 m² en 995 m². Aan de straatzijde wordt nog een strook voorzien buiten de vier nieuwe loten (strook A in geel op Figuur 4). Het gaat om grond gelegen binnen de ontworpen rooilijn. Die zone zal een oppervlakte hebben van 70 m².

Wat de toekomstige bebouwing betreft is nog geen verdere informatie bekend. Het is bijgevolg nog onduidelijk of en hoe een kelder, kruipkelder, vloerplaat en verhardingen worden aangelegd. In dit assessment wordt dan ook vanuit gegaan van een potentiële volledige verstoring van het plangebied.

- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Er is geen accurate informatie bekend over de opbouw van de bodem buiten de gekarteerde info van de bodemkaart die enkel een theoretisch inzicht geeft.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Op basis van dit assessment kan niet met zekerheid gesteld worden of er binnen het plangebied een archeologisch site aanwezig is.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Gezien het potentieel voor het aantreffen van archeologische resten en de toekomstige verstoring van het gebied ten gevolge van de werken dient een verder onderzoek uitgevoerd te worden.

1.5.2 Archeologische verwachting

Het plangebied is geografisch gezien gelegen in het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België. Vanuit geomorfologisch oogpunt behoort de regio tot de depressie van de Schijns-Nete en is algemeen een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Twee duidelijke zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden doorbreken deze vlakte. Ten noordoosten van het plangebied is er de Rug van Geel en ten zuidwesten de Heistse Berg waar toppen boven de 30 m +TAW bereikt worden. Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 11,5 m +TAW. In het noordwesten ligt het terrein iets lager (11,40 m +TAW). Van daaruit loopt het licht op tot 11,75 m +TAW in het zuidoosten. De hydrografie van het gebied wordt gedomineerd door de Grote Nete. De belangrijkste bijrivier nabij het plangebied is de Leibeek die ontspringt aan de overzijde van de straat van het plangebied. Op 500m ten noorden ontspringt ook de Dorpsbeek in het centrum van Wiekevorst.

De ondergrond bestaat uit tertiaire afzettingen die vermoedelijk ondiep gelegen zijn en tijdens de laatste ijstijd zijn afgedekt door eolische sedimenten. In deze afzettingen is de bodem ontwikkeld die binnen het plangebied bestaat uit een matig natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus

B horizont (Sdg), een matig droge tot matig natte licht zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont (PDmx(g)) en een droge lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Sbf).

Op basis van deze situatie kan gesteld worden dat er een kans bestaat op het aantreffen van resten uit de steentijd, vanaf het paleolithicum. De ligging nabij waterlopen en de hoger gelegen delen in het landschap zorgen voor een aantrekkelijke zone voor de mens om er te wonen gezien de variatie in het landschap en de daaraan verbonden variatie in fauna en flora.

De bodemtypes en de nabijheid van waterlopen zijn daarenboven een aantrekkelijke factor voor bewoning vanaf de introductie van de landbouw in het neolithicum tot in de middeleeuwen en nieuwe tijd ondanks de afwezigheid van enige sites uit de prehistorie en Romeinse periode in de nabije omgeving van het plangebied. In de ruimere omgeving zijn wel sites bekend vanaf het mesolithicum. Voor wat betreft de vroege middeleeuwen is algemeen bekend dat er een terugval is in bewoning al hoeft dit voor deze regio niet uitgesloten te worden. Vanaf de volle middeleeuwen is bewoning wel aangetoond voor de nabije omgeving. Ook binnen het plangebied kan bebouwing aanwezig geweest zijn. De theoretische kartering als plaggenbodem binnen het plangebied kan wijzen op het landgebruik als akker en de bemesting ervan in de late middeleeuwen/nieuwe tijd. Voor de latere perioden is wel bebouwing bekend in de 19de eeuw, maar enkel bekend van op de kaart van Popp, dus met name in het derde kwart van de 19de eeuw, mogelijk ook later.

Uit het assessment blijkt dat er in de nabije omgeving geen resten bekend zijn uit de perioden voor de volle middeleeuwen. Deze afwezigheid betekent echter niet dat deze resten niet aangetroffen kunnen worden. Er kan op basis van de landschappelijke ligging gesteld worden dat er een potentie is op het aantreffen van archeologische resten en sites vanaf het paleolithicum tot en met de 19de, mogelijk eerste helft van de 20ste eeuw. In de 18de en deels in de 19de eeuw lijkt er echter geen bebouwing aanwezig geweest te zijn.

1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Gelet op het ontbreken van goed onderzochte, grootschalige archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied, is er een hoog potentieel op kennisvermeerdering aanwezig.

1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat tot op heden onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke impact van de geplande werken op een eventueel archeologisch vondsten- en sporenbestand aan te tonen.

Uit bovenstaande onderzoek kan niet met zekerheid gesteld worden dat er een, goed bewaarde, archeologische site aanwezig is en dat deze archeologische site bedreigt wordt door de geplande werkzaamheden. Gelet op de gekende gegevens uit de omgeving van het plangebied is de kans aanwezig dat er een archeologische site uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aanwezig is. Ook voor de 19de en (mogelijk) de 20ste eeuw kunnen bewoningsresten

aangetroffen worden. De aanwezigheid en bewaringstoestand van eventuele archeologische sites, alsook de potentiële bedreiging, kan enkel bevestigd worden door de uitvoering van een landschappelijk booronderzoek en eventuele vervolgonderzoeken. Hierbij moeten volgende vragen beantwoord worden:

Bodem

- Welke bodemhorizonten worden in de boringen of profielen aangetroffen en wat is de genese ervan? Welke zijn de bodemprocessen die hiermee geassocieerd worden?
- Wat is de relatie tussen deze bodemhorizonten en het omliggende landschap?
- Vertegenwoordigen deze horizonten relevante archeologische niveaus?
- Indien deze horizonten relevante archeologische niveaus omvatten:
 - o Wat is de aard van dit niveau?
 - o Heeft dit niveau een duidelijke begrenzing?
 - o Kan dit niveau gedateerd worden?
 - o Zijn er aanwijzingen dat dit niveau geassocieerd kan worden met een archeologische site?
 - o Wat is de bewaringstoestand van dit niveau?
 - o Wat is de impact van de geplande graafwerken op dit niveau?

Sites uit de steentijden en vuursteenconcentraties

- Zijn er steentijdartefacten aanwezig?
- Is er een clustering in de steentijdartefacten aan te wijzen?
- Wat zijn de grenzen van de ruimtelijke spreiding(en) van de steentijdartefacten?
- Wat is de datering van de artefacten?

Sporenbestand

- Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)? Is er een relatie met omliggende vindplaatsen?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Impact geplande bodemingrepen

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Motivatie en bepalingen mogelijk verder archeologisch onderzoek

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Wat is de financiële impact van eventueel vervolgonderzoek?

Volgens bovenstaande kan gesteld worden dat er niet voldoende informatie aanwezig is over de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische sites. Er is wel voldoende informatie aanwezig om te beoordelen dat eventuele archeologische sites voldoende kenniswinst opleveren.

Gelet op de toekomstige bouwwerkzaamheden, is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk.

1.5.5 Samenvatting

De locatie van het plangebied (3.936 m²) is gelegen aan de Heerweg te Wiekevorst in Heist-op-den-Berg. Het plangebied is geografisch gezien gelegen in het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België. Vanuit geomorfologisch oogpunt behoort de regio tot de depressie van de Schijns-Nete en is algemeen een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Twee duidelijke zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden doorbreken deze vlakte. Ten noordoosten van het plangebied is er de Rug van Geel en ten zuidwesten de Heistse Berg waar toppen boven de 30 m +TAW bereikt worden. Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 11,5 m +TAW. In

het noordwesten ligt het terrein iets lager (11,40 m +TAW). Van daaruit loopt het licht op tot 11,75 m +TAW in het zuidoosten. De belangrijkste waterloop nabij het plangebied is de Leibeek die ontspringt aan de overzijde van de straat van het plangebied. Op 500m ten noorden ontspringt ook de Dorpsbeek in het centrum van Wiekevorst. Binnen het plangebied bestaat de bodem uit matig droog tot matig natte lemig zandbodems (met dikke antropogene humus A horizont) en een droge lemig zandbodem met die alle gevormd zijn in de eolische afzettingen uit het weichseliaan.

Er kan op basis van de landschappelijke ligging en historische/archeologische achtergrond gesteld worden dat er een potentie is op het aantreffen van archeologische resten en sites vanaf het paleolithicum tot en met de 19de, mogelijk eerste helft van de 20ste eeuw. In de 18de en deels in de 19de eeuw lijkt er echter geen bebouwing aanwezig geweest te zijn.

Gezien de aanwezigheid van een archeologisch site enkel op basis van dit assessment niet kan gestaafd worden wordt geadviseerd om een verder onderzoek uit te voeren. Dit zal verder beschreven worden in het bijgevoegde programma van maatregelen.

2 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).....	3
Figuur 3: Luchtfoto uit 2018 met weergave van toekomstige bebouwing op orthofoto	8
Figuur 4: Plan met weergave van toekomstige inplanting	9
Figuur 5: Plan met weergave van de bestaande profielen	10
Figuur 6: Plan met weergave van de toekomstige profielen	11
Figuur 7: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)	13
Figuur 8: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM.....	14
Figuur 9: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart	17
Figuur 10: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000	18
Figuur 11: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied en de omgeving	19
Figuur 12: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000	20
Figuur 13: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	21
Figuur 14: Plangebied op de Ferrariskaart	25
Figuur 15: Plangebied op de Vandermaelenkaart.....	26
Figuur 16: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	27
Figuur 17: Plangebied op de Poppkaart	28
Figuur 18: Plangebied op de topografische kaart uit 1962-1965.....	29
Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto uit 1988	30
Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto uit 2015	31
Figuur 21: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	37
Figuur 22: Plangebied en omgeving op de synthesekaart	38

3 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	32
--	----

4 Plannenlijst

Plannenlijst Heist-op-den-Berg, Heerweg	Projectcode bureauonderzoek 2019L258
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal	1:450
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied en toekomstige inplanting op orthofoto
Aanmaakschaal	1:400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)

Plannummer	Figuur 7
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 8
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 9
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op tertiairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:3.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:200.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:50.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:11.520
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 15
Type plan	Historische kaart

Onderwerp plan	Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 17
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op Poppkaart
Aanmaakschaal	1:2.500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 18
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	1964-65
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	1989
Aanmaakschaal	1:1.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 21
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:1
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016
Datum	26-12-2019 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 22
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris en Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:12.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016

Datum	26-12-2019 (raadpleging)

5 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. Geoportaal. Available at:
<https://geo.onroerenderfgoed.be>.

AGIV, 2019a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2019b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.

AGIV, 2019c. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemerosiekaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2019d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2019e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at:
<http://www.geopunt.be>.

BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.

CAI, 2019. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.

CARTESIUS, 2019. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

DOV VLAANDEREN, 2019a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at:
<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2019b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2019c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at:
<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

GEOPUNT, 2019a. GEOPUNT VLAANDEREN.

GEOPUNT, 2019b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2019c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2019d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at:
<http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].

GEPUNT, 2019e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEPUNT, 2019f. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

GEPUNT, 2019g. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

IOE, 2019. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

6 Bijlagen